

Soukromý bankrot – důsledky zadlužení a možnosti jeho řešení

Magda Jurásková

Bakalářská práce
2013



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií


INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Magda JURÁSKOVÁ**
Osobní číslo: **H118114**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Soukromý bankrot – důsledky zadlužení a možnosti jeho řešení**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009).

Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na pojem soukromý bankrot – obecně,
- na zpracování teoretických východisek – výchozích z legislativního zákona,
- na analýzu sociální situace po soukromém bankrotu.

Součástí práce bude provedení výzkumného šetření, zaměřeného na zjištění důsledků soukromého bankrotu.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti. Praha: COFET, 2009. ISBN 80-254-4207-4

EPPINGER, A.: Osobní bankrot – lék s vedlejšími účinky? [online]. EPRAVO.CZ. Vydáno: 19.3.2008. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/osobni-bankrot-lek-s-vedlejsimi-ucinky-53709.html>>.

HANOUSKOVÁ, M., KOUBOVÁ, Š., NĚMEČEK, L. Praktický průvodce návrhem na oddlužení. České Budějovice: Jihočeské rozvojová o. p. s., 2010. ISBN 978-801-254-8609-5

HENDL, J. Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-485-4

MATOUŠEK, O. a kol. Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X

SUTTON, G. Jak se zbavit dluhů: místo dluhů získajte dobrý kredit. Hodkovičky [Praha]: Pragma, 2010. ISBN 978-80-7349-129-1

VRBKOVÁ, L. Už nikdy dlužníkem: Pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-904396-0-3

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012


Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012


prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu




doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

MACOBA JUBÁKOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 29.4.2013

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybného projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Soukromý bankrot – důsledky zadlužení a možnosti jeho řešení“ se zabývá problematikou, která je v současnosti aktuální pro stále zvyšující se počet našich spoluobčanů. V práci je nejprve zmíněn problém zadlužování našich domácností a nárůst počtu tzv. osobních bankrotů. Následně jsou rozebrány příčiny zadlužování a jeho důsledky. Druhá kapitola ve stručnosti uvádí současnou právní úpravu oddlužení u nás a ve svém závěru obsahuje i její komparaci s obdobnou právní úpravou v sousedním Německu. V empirické části jsou uvedeny kazuistiky pěti respondentů – dlužníků, kterým bylo povoleno oddlužení.

Klíčová slova:

Zadlužování domácností, osobní bankrot, oddlužení, formy oddlužení.

ABSTRACT

The bachelor degree thesis entitled „Private Bankruptcy – Consequences of Indebtedness and Possibilities of Solution Thereof“ deals with a topic which is nowadays very important for an ever-growing number of our fellow citizens. The thesis first describes the problem of households getting indebted and the increase in number of „personal bankruptcies“. Subsequently, the author analyses the causes of indebtedness and consequences thereof. The second chapter briefly mentions the applicable Czech legal regulations in regard of discharge from debts and the conclusion includes a comparison with the legislation of the neighbouring Germany. In the empiric part the author mentions case reports regarding five respondents – debtors who were granted the permission for discharge from debts.

Keywords:

Indebtedness of households, personal bankruptcy, discharge from debts, forms of discharge from debts.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně dne 30. 4. 2013

Magda Jurásková

Poděkování

Děkuji paní PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za pomoc při zpracování mé bakalářské práce a za čas, který mi věnovala.

Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu a trpělivost, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce i v průběhu celého studia.

Velký dík patří také respondentům, kteří se zúčastnili mého výzkumu.

Magda Jurásková

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ZADLUŽOVÁNÍ, JEHO PŘÍČINY A DŮSLEDKY, MOŽNOSTI ŘEŠENÍ	11
1.1 AKTUÁLNÍ SITUACE V OBLASTI ZADLUŽOVÁNÍ DOMÁCNOSTÍ A TZV. OSOBNÍCH BANKROTŮ	11
1.2 PŘÍČINY ZADLUŽOVÁNÍ	16
1.2.1 Příčiny zadlužování v osobnostní sféře zadlužujícího se jedince	16
1.2.2 Příčiny zadlužování v sociální oblasti	21
1.2.3 Příčiny zadlužování v mikroekonomické oblasti	23
1.2.4 Příčiny zadlužování v makroekonomické oblasti	23
1.3 DŮSLEDKY ZADLUŽOVÁNÍ.....	25
1.3.1 Dluhová past.....	25
1.3.2 Sociální vyloučení	26
1.4 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ ZADLUŽENÍ	28
2 INSTITUT ODDLUŽENÍ U NÁS A VE VYBRANÉ ZEMI	30
2.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S ODDLUŽENÍM.....	30
2.1.1 Dlužník	30
2.1.2 Úpadek	31
2.1.3 Insolvenční řízení	33
2.2 PODÁNÍ NÁVRHU A ROZHODNUTÍ O ÚPADKU	33
2.2.1 Návrh na povolení oddlužení	33
2.2.2 Rozhodování o návrhu	37
2.3 PŘIHLÁŠKY POHLEDÁVEK, JEJICH PŘEZKUM, URČENÍ A ROZHODNUTÍ O ZPŮSOBU A PLNĚNÍ ODDLUŽENÍ	39
2.4 SCHVÁLENÍ ODDLUŽENÍ, PLNĚNÍ ODDLUŽENÍ	42
2.4.1 Rozhodnutí o schválení způsobu oddlužení.....	42
2.4.2 Účinky schváleného oddlužení	43
2.4.3 Oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty	44
2.4.4 Oddlužení formou plnění splátkového kalendáře	44
2.4.5 Povinnosti dlužníka během schváleného oddlužení.....	45
2.5 SPLNĚNÍ A UKONČENÍ ODDLUŽENÍ.....	46
2.6 SROVNÁNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ODDLUŽENÍ U NÁS A VE VYBRANÉM STÁTĚ.....	47
2.6.1 Úplné oddlužení	48
2.6.2 Spotřebitelské insolvenční řízení	49
II PRAKTICKÁ ČÁST	51
3 VÝZKUM K PROBLEMATICE ODDLUŽENÍ	52
3.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	53
3.2 CHARAKTERISTIKA POUŽITÝCH METOD.....	54
3.2.1 Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami	54
3.2.2 Dokumenty a fyzická data.....	55

3.3	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ.....	56
3.4	INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	57
3.4.1	Klára.....	57
3.4.2	Karel.....	59
3.4.3	Miroslava.....	60
3.4.4	Jiřina.....	62
3.4.5	Jindřich.....	64
3.5	DISKUZE.....	65
	ZÁVĚR	68
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	70
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ	75
	SEZNAM TABULEK.....	76

ÚVOD

Jedním z palčivých problémů současnosti je poměrně vysoké zadlužení domácností. O této skutečnosti vypovídají i údaje České národní banky o zadlužení domácností v České republice u bank a finančních institucí, které byly zveřejněny v květnu 2012. Podle nich se české domácnosti v měsíci dubnu 2012 u bank a finančních institucí zadlužily o dalších 1,2 miliardy korun, v důsledku čehož se celková suma jejich zadlužení zvýšila na 1,123 biliónu korun. V meziročním srovnání tak částka zadlužení domácností vzrostla o více než 56 miliard korun. Zadlužování však není samo o sobě problémem, pokud jsou dlužníci svým věřitelům schopni řádně splácet.

To se ovšem z různých důvodů nemusí dlužníkovi dařit. Příčin takové situace může být celá řada. Stejně tak existuje i více způsobů řešení takového stavu. Jedním z nich je pro fyzické osoby – nepodnikatele institut oddlužení (proto i jeho označení „soukromý bankrot“), který byl do českého právního řádu inkorporován v souvislosti s rekodifikací úpadkového práva u nás, jež byla provedena zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). V tomto zákoně, jenž nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2008, je problematika oddlužení řešena v části II, hlavě V, která je tvořena ustanoveními § 389 až § 418.

Hlavním cílem teoretické části této bakalářské práce bylo pojednat o problematice zadlužování (příčinách a dopadech) a možnostech jejího řešení, a to s důrazem na problematiku institutu oddlužení. Z tohoto cíle hlavního vycházejí cíle dílčí. Prvním dílčím cílem je charakterizovat současnou situaci u nás z hlediska zadlužování domácností a tzv. osobních bankrotů. Dalším cílem je charakterizovat nejčastější příčiny a důsledky zadlužování (včetně charakteristiky pojmy „dluhová past“ a jevu sociálního vyloučení). Následně na to bylo cílem objasnit naši nynější právní úpravu institutu oddlužení a jeho srovnání s právní úpravou tohoto institutu ve vybrané zahraniční úpravě. V návaznosti na rešerši provedenou v teoretické části je v rámci praktické části rozebrán kvalitativní výzkum provedený v souvislosti se zpracováním práce s respondenty, kteří využili institutu oddlužení k řešení svízelné životní situace. Posléze jsou vyhodnoceny výsledky tohoto výzkumu a přijaty odpovídající závěry.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZADLUŽOVÁNÍ, JEHO PŘÍČINY A DŮSLEDKY, MOŽNOSTI ŘEŠENÍ

V této kapitole budou nejprve v návaznosti na dostupné statistické údaje řešeny otázky aktuální situace v oblasti zadlužování domácností a tzv. osobních bankrotů, dále bude věnována pozornost příčinám zadlužování, důsledkům zadlužování a možnostem řešení zadlužení u fyzických osob-nepodnikatelů.

1.1 Aktuální situace v oblasti zadlužování domácností a tzv. osobních bankrotů

Jak vyplyne z následujícího výkladu v této části kapitoly, zadlužování domácností u nás prošlo určitými vývojovými fázemi, které jsou vymezeny určitými mezníky, přičemž lze předpokládat, že se od zavedení institutu oddlužení tyto trendy do jisté míry promítaly i v oblasti tzv. osobních bankrotů.

K zadluženosti domácností je možno uvést, že tato je sledována od roku 1993, kdy dosahovala výše 84,5 mld. Kč. Až do roku 2000 narůstala zadluženost českých domácností jen pozvolna, což bylo zapříčiněno zvláště volatilitou (kolísavostí) úrokové míry. S narůstajícím počtem institucí zabývajících se poskytováním půjček a úvěrů fyzickým osobám docházelo jednak k ustanovování úrokové míry na stabilních hodnotách, jednak vytrvale klesala (viz obrázek 1). V důsledku toho narůstal od roku 2000 objem půjček a úvěrů. Nastartování tohoto trendu v uvedeném roce je připisováno nízké volatilitě úroku, období relativní expanze ČR a nízké zadluženosti, jakož i zejména prolomení určité psychické bariéry, jež byla představována dvoumístnou úrokovou mírou.¹

V měsíci září 2001 výše zadlužení domácností u nás dosahovala výše 123,6 miliardy Kč.² Od té doby toto zadlužení průběžně narůstalo, až v měsíci prosinci 2012 dosáhlo výše 1,162 biliónu Kč, přičemž v tomto měsíci podle údajů České národní banky dluhy našich

¹ Měšec.cz: Zadlužení domácností rychle roste, ale zatím nepředstavuje velké riziko [online]. 25. října 2005. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z [www: <http://www.iinfo.cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/mesec-zadluzeni-domacnosti/>](http://www.iinfo.cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/mesec-zadluzeni-domacnosti/)

² Dluhy domácností v lednu klesly, poprvé za 11 let [online]. 28. února 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z [www: <http://www.novinky.cz/ekonomika/294658-dluhy-domacnosti-v-lednu-klesly-poprve-za-11-let.html>](http://www.novinky.cz/ekonomika/294658-dluhy-domacnosti-v-lednu-klesly-poprve-za-11-let.html)

občanů oproti měsíci listopadu 2012 vzrostly o cca 6,8 miliardy Kč. V meziročním srovnání (tj. ve srovnání s měsícem prosinec 2011) tento nárůst činil o zhruba 43,8 miliardy Kč.³ Jak narůstalo zadlužení českých domácností u bank, to je zřejmé z obrázku 2.

Jak v této souvislosti konstatoval P. Kříž z analytické společnosti PricewaterhouseCoopers Česká republika, „Dluhy českých domácností rostou řádově nižším tempem než v předchozí dekádě, ale stále rychleji než inflace nebo dokonce ceny nemovitostí, na jejichž nákup padá největší část tohoto dluhu,“ přičemž zároveň doplňuje, že míra zadlužení našich domácností je v porovnání s dalšími státy Evropy spíše podprůměrná, kdy ani zvýšený počet jedinců, kteří mají potíže s hrazením svých závazků, prozatím nevyvolávají obavy o stabilitu bankovního sektoru u nás.⁴

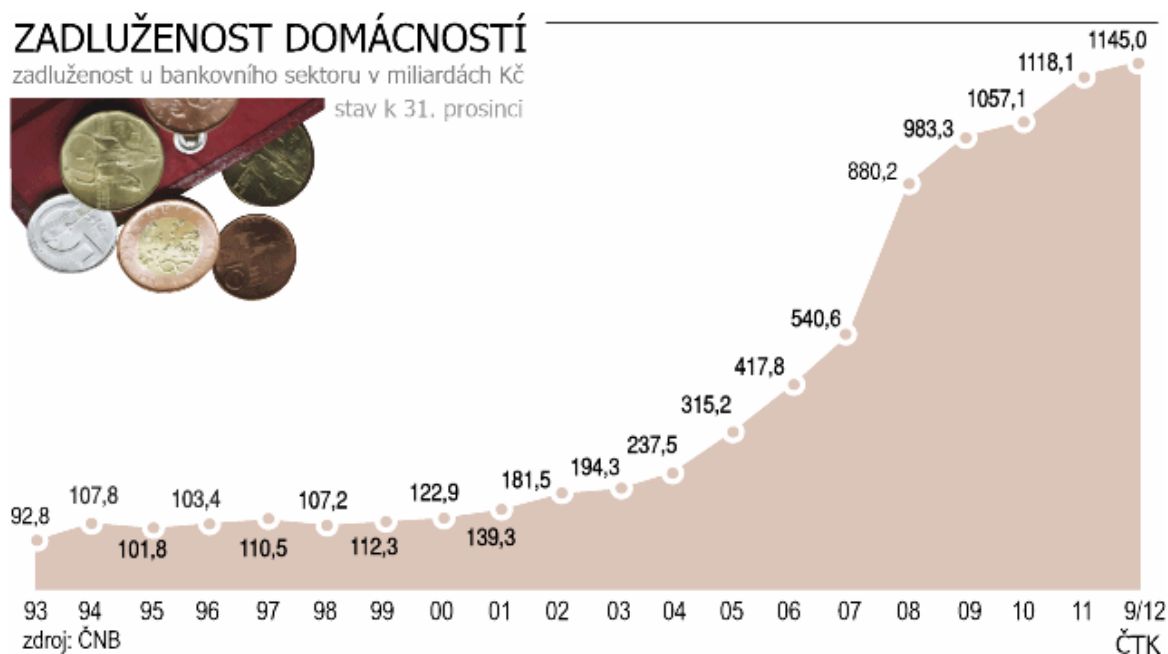
Obrázek 1 Úrokové sazby z nově čerpaných úvěrů domácnostmi v letech 1993 až 2003⁵



³ České domácnosti dlužily na konci loňského roku 1,162 bilionu [online]. 31. ledna 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/291876-ceske-domacnosti-dluzily-na-konci-lonskeho-roku-1-162-bilionu.html>>

⁴ Tamtéž.

⁵ Zdroj: Měsíc.cz: Zadlužení domácností rychle roste, ale zatím nepředstavuje velké riziko [online]. 25. října 2005. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.iinfo.cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/mesec-zadluzeni-domacnosti/>>

Obrázek 2 Zadluženost domácností u bankovního sektoru od roku 1993 do září 2012⁶

Naznačený trend zadlužování domácností u nás, na němž se nijak výrazně neprojevila ani ekonomická recese posledních let, se zlomil v lednu letošního roku, kdy se v uvedeném měsíci podle údajů České národní banky snížily dluhy našich domácností oproti prosinci 2012 o 2,6 miliardy Kč na 1,16 bilionu Kč. Jednalo se o vůbec první pokles podobného druhu od září 2001. Přesto však meziročně zadlužení domácností v porovnání s lednem 2011 stoupl o 42 miliard Kč. Na druhé straně je však možno uvést, že v meziročním srovnání zadluženost tuzemských domácností vzrostla o necelá čtyři procenta. Jedná se tak o nejnižší meziroční nárůst od měsíce srpna 2000, čili za více než dvanáct let.⁷

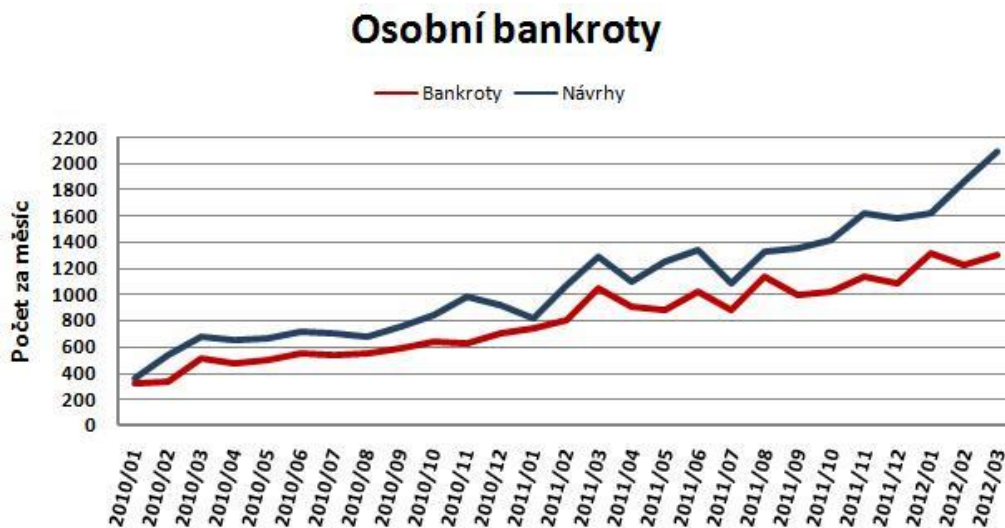
⁶ Zdroj: Zadluženost domácností u bankovního sektoru (1993 - září 2012) [online]. 31. října 2010. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z [www: <http://www.financninoviny.cz/os-finance/index_img.php?id=242174>](http://www.financninoviny.cz/os-finance/index_img.php?id=242174)

⁷ Dluhy domácností v lednu klesly, poprvé za 11 let [online]. 28. února 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z [www: <http://www.novinky.cz/ekonomika/294658-dluhy-domacnosti-v-lednu-klesly-poprve-za-11-let.html>](http://www.novinky.cz/ekonomika/294658-dluhy-domacnosti-v-lednu-klesly-poprve-za-11-let.html)

Údaje České národní banky za měsíc únor 2013 ukázaly, že zadlužení našich domácností se za uvedený měsíc v porovnání s předchozím měsícem snížilo o 737 milionů Kč. Celkově tak mají tuzemské domácnosti u bank dluhy ve výši necelých 1,16 bilionu Kč. V meziročním srovnání (tj. při srovnání s měsícem únor 2012) však jejich zadlužení vzrostlo o 39 miliard Kč. Podle některých analytiků je uvedený stav dán tím, že recese roku 2012 přiměla domácnosti k opatrnějšímu přístupu k zadlužování domácností, a to jak co se týká spotřebních úvěrů, tak i úvěrů na bydlení. Na druhé straně je však zároveň nutno doplnit, že dluhy tuzemských domácností u bank pořád ještě o třetinu převyšují úroveň před ekonomickou krizí.⁸

Obdobně jako se zvyšuje tempo zadlužování tuzemských domácností, zvyšuje se i od roku 2008, kdy měli dlužníci možnost řešit svoji situaci prostřednictvím oddlužení, počet osobních bankrotů. Tato skutečnost je zřejmá z obrázku 3, na kterém je zachycen vývoj počtu osobních bankrotů a návrhů na ně za období leden 2010 až březen 2012.

Obrázek 3 Vývoj počtu osobních bankrotů za období leden 2010 až březen 2012⁹



⁸ Českým domácnostem v únoru druhý měsíc po sobě klesly dluhy [online]. 29. března 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/297583-ceskym-domacnostem-v-únoru-druhy-mesic-po-sobe-klesly-dluhy.html>>

⁹ Zdroj: Statistiky jsou výmluvné – počty bankrotů rostou ve všech segmentech [online]. 26. dubna 2012. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.bankovnipoplatky.com/statistiky-jsou-vymluvne-pocty-bankrotu-rostou-ve-vsech-segmentech-17267.html>>

V průběhu roku 2009 bylo vyhlášeno celkem 2500 osobních bankrotů. Bylo jich tak o 248 % více než v roce 2008. Současně se v tomto roce meziročně zvýšil jejich počet o 137 % na 3933. Ze statistik osobních bankrotů za tento rok dále vyplývá, že vyhlášením osobního bankrotu skončilo cca šest z deseti návrhů na osobní bankrot. V roce 2008 to byly jen zhruba čtyři z deseti těchto návrhů. Pokud v roce 2008 bylo průměrně vyhlášeno 60 osobních bankrotů za měsíc, v roce 2009 to bylo již 208. V roce 2008 bylo v průměru měsíčně podáno 138 návrhů na osobní bankrot, v roce 2009 to bylo průměrně za jeden měsíc již 328 takových návrhů.¹⁰

V roce 2011 požádalo u nás o osobní bankrot a oddlužení více než 16000 osob. V porovnání s rokem 2010 se jednalo o dvoutřetinový nárůst. I nadále tak přetrvával trend nárůstu počtu žádostí o povolení osobního bankrotu, když v roce 2010 byl zaznamenán meziroční nárůst o 5700 návrhů a v roce 2011 tento nárůst činil více než 7000 návrhů. V roce 2011 se taktéž projevila tendence podávání návrhů na osobní bankrot i u osob se středními příjmy.¹¹ V témže roce bylo vyhlášeno celkem 11451 osobních bankrotů, což bylo o 89 % více než v roce 2010. Na druhé straně se však i v tomto roce snižovala dynamika nárůstu počtu osobních bankrotů, což je zřejmé z toho, že v roce 2009 se počet vyhlášených osobních bankrotů meziročně zvýšil o 248 %, v roce 2010 to bylo o 173 % a v roce 2011 o pouhých 89 %.¹²

V roce 2012 vzrostl počet osobních bankrotů v porovnání s rokem 2011 o 5366, což v relativním vyjádření představuje meziroční nárůst o 46 %. Pokud v roce 2011 připadlo na 10000 obyvatel 11 osobních bankrotů, pak v roce 2012 to bylo již 16 osobních bankrotů na stejný počet obyvatel. „Ve statistice osobních bankrotů existují značné rozdíly mezi jednotlivými kraji republiky. Nejvíce osobních bankrotů na 10 000 obyvatel připadlo

¹⁰ CCB: Loni bylo v Česku vyhlášeno 2500 bankrotů, o 250 více než předloni [online]. 8. ledna 2012. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://byznys.ihned.cz/osobni-finance/c1-39708450-ccb-loni-bylo-v-cesku-vyhlaseno-2500-bankrotu-o-250-vice-nez-predloni>>

¹¹ BROŽ, J. Počet návrhů na osobní bankrot loni vzrostl o dvě třetiny [online]. 4. ledna 2012. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <http://ekonomika.idnes.cz/pocet-navrhu-na-osobni-bankrot-loni-vzrostl-o-dve-tretiny-p35-/ekonomika.aspx?c=A120104_1710368_ekonomika_vem>

¹² POLÁK, M. Osobních bankrotů rok od roku více, nárůst o 89 procent [online]. 4. ledna 2010. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://byznys.ihned.cz/osobni-finance/c1-39708450-ccb-loni-bylo-v-cesku-vyhlaseno-2500-bankrotu-o-250-vice-nez-predloni>>

v roce 2012 na Karlovarský kraj (téměř 41). Druhý v pořadí byl Královéhradecký kraj s 25,6 osobních bankrotů na 10 000 obyvatel. Navzdory poměrně rychlému růstu osobních bankrotů v Praze (meziročně o 81 %) si tento kraj se 6 osobními bankrotů na 10 000 obyvatel udržel pozici s nejnižším počtem osobních bankrotů. Druhou nejnižší hodnotu pak vykázal kraj Vysočina (8,6 osobních bankrotů na 10 000 obyvatel).¹³

1.2 Příčiny zadlužování

Zadlužení má, stejně jako kterýkoliv jiný jev, i svoji kauzální rovinu. K zadlužování může potenciálně vést celá řada faktorů (příčin) z různých oblastí. Těmito oblastmi jsou osobnostní sféra zadlužujícího se jedince, sociální oblast, mikroekonomická oblast a makroekonomická oblast. Přes uvedené dělení je zapotřebí chápat jednotlivé tyto oblasti coby součásti komplexu příčin, přičemž jednotlivé tyto oblasti se mohou do daného konkrétního případu promítat v různé míře.

1.2.1 Příčiny zadlužování v osobnostní sféře zadlužujícího se jedince

Jak napovídá samotné označení této oblasti, souvisí zde zadlužování se skutečnostmi na straně zadlužujícího se jedince. To však na druhé straně neznamena, že tyto skutečnosti nemohou být ovlivněny jeho vnějším okolím, které je v následujícím výkladu reprezentováno dalšími oblastmi (tj. oblastí sociální, mikroekonomickou oblastí a oblastí makroekonomickou). Příčiny zadlužování v osobnostní sféře zadlužujícího se jedince mají zvláště souvislost s jeho motivací, vnímáním, hodnotami, postoji, životním stylem, jakož i jeho zaměstnáním (respektive zdrojem příjmů).

Tato skupina příčin zadlužování je tedy velmi variabilní a velmi silně individualizovaná podle konkrétních podmínek toho kterého jedince. Jako jsou všichni lidé jedinečnými osobnostmi, stejně tak každého jedince ovlivňují odlišné okolnosti. Ve vztahu k řešené problematice je přitom možné uvést, že tyto okolnosti je možné z jeho strany patřičným způsobem změnit, v některých případech zcela eliminovat. Typickým příkladem zde budiž

¹³ V roce 2012 bylo vyhlášeno 16 956 osobních bankrotů, firem zbankrotovalo 3 692 [online]. 2. ledna 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z [www: <http://www.investujeme.cz/v-roce-2012-bylo-vyhlaseno-16-956-osobnich-bankrotu-firem-zbankrotovalo-3-692/>](http://www.investujeme.cz/v-roce-2012-bylo-vyhlaseno-16-956-osobnich-bankrotu-firem-zbankrotovalo-3-692/)

změna životního stylu, změna (eventuálně získání) zaměstnání nebo též způsobu rozhodování.

V zásadě existují dva základní způsoby rozhodování v souvislosti s výdejem peněz. První způsob je možno označit jako racionální, pro který je charakteristické to, že pořízení určitého statku (zboží, služby apod.) je záležitostí zralé a důkladné úvahy, při níž daný jedinec zvažuje, zda si může pořízení předmětného statku dovolit či nikoliv. Druhý způsob lze označit jako emotivní. Při něm se jedinec příliš nad pořízením určitého statku nezamýšlí, rozhoduje se tedy iracionálně, na základě momentálního chtění (v duchu hesla „Teď to chci, tak to musím mít“). Ve druhém uvedeném případě se tak často stává, že si jedinec daný statek pořídí i v situaci, kdy si to nemůže s ohledem na své finanční možnosti dovolit. Takto se rozhoduje ke koupi různého zboží nemalá část spotřebitelů.

Skupina spotřebitelů rozhodujících se emotivně stojí v centru pozornosti obchodníků a finančních poradců nejrůznějšího ražení. Tento jejich zájem pramení právě ze skutečnosti, že emotivně se rozhodujícího spotřebitele je možné za využití promyšlených a osvědčených manipulativních technik velmi snadno přesvědčit k zadlužení se. Tito spotřebitelé pak pořizují statky, které nezbytně nepotřebují, a to za peníze, které nemají k dispozici (čili na dluh). Racionálně uvažující spotřebitel bere do úvahy, zda bude schopen v budoucnu dostát svým závazkům, tj. zda bude schopen svůj dluh řádně splácet. Emotivně se rozhodující spotřebitel se namísto toho zaměřuje na samotný statek, který si „nutně potřebuje“ pořídít, a vlastní schopnost splácet dluh je pro něj v daném momentě irelevantní. Že tento přístup vede velmi často k tíživé životní situaci celé rodiny, která souvisí s neschopností splácet vzniklý dluh, je nabíledni. Velmi často se pak stává, že dlužníkovi nezbude nic jiného, než se pro splácení dříve vzniklého dluhu opětovně zadlužit (lidově tento přístup bývá označován rčením „Vyrážet klín klínem“).

Naproti tomu racionálně uvažující spotřebitelé v rámci rozhodování o pořízení určitého statku objektivně posuzují vlastní finanční možnosti a schopnost splácet. Obvykle bývají taktéž na vyšší úrovni finanční gramotnosti. Díky tomu mají schopnost lépe identifikovat své potřeby i vyhodnotit případná rizika spojená s pořízením statku na dluh. Pojem „finanční gramotnost“ je přitom možné vymezit jako „... soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně

spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“¹⁴

Shora uvedená definice pojmu „finanční gramotnost“ je strukturovaná. Tato skutečnost vyjadřuje, že finanční gramotnost ve smyslu správy osobních či rodinných financí v sobě zahrnuje následující tři složky:¹⁵

- Peněžní gramotnost – rozumí se jí kompetence potřebné ke správě hotovostních a bezhotovostních peněz, jakož i transakcí s nimi, a současně také kompetence pro správu nástrojů k tomu určených (např. platební nástroje¹⁶, běžný účet aj.).
- Cenová gramotnost – jedná se o souhrn kompetencí, jež jsou zapotřebí k porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- Rozpočtová gramotnost – zde se jedná o kompetence nutné ke správě osobního či rodinného rozpočtu, stejně jako o schopnost jedince zvládat z finančního hlediska rozličné životní situace. K takovým schopnostem mohou náležet např. schopnost vést rozpočet, dále schopnost stanovovat finanční cíle nebo schopnost rozhodovat o alokaci (nakládání či přidělení) finančních zdrojů. Vedle výše rozebrané obecné složky je rozpočtová gramotnost tvořena ještě dalšími dvěma specializovanými složkami, jimiž jsou správa finančních aktiv (typicky se jedná o vklady, investice, pojištění atp.) a správa finančních závazků (např. půjček, úvěrů či leasingu). V případě obou těchto specializovaných složek rozpočtové gramotnosti je jejich důležitým předpokladem orientovat se na trhu více či méně komplikovaných finančních produktů a služeb, schopnost srovnání jednotlivých produktů či služeb mezi sebou navzájem a konečně i schopnost zvolit ty nejvhodnější se zřetelem ke konkrétní životní situaci.

Jak si obyvatelé naší země v otázce finanční gramotnosti vedou, na to lze usuzovat z výsledků reprezentativních výzkumů k této problematice, které byly u nás v posledních letech provedeny. Nejprve je možné zmínit výsledky kvantitativního výzkumu uskutečněného společností STEM/MARK v roce 2007 pro ministerstvo financí. Tento

¹⁴ HESOVÁ, A. Finanční gramotnost [online]. Nedatováno. [citováno 21. října 2012]. Dostupné z: <<http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>>

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Platebními nástroji jsou např. platební karty, šeky, přímé (elektronické) bankovníctví, směnky apod.

výzkum si kladl za cíl „... zmapovat základní úroveň finanční gramotnosti občanů ČR na základě jejich subjektivního hodnocení a zjistit postoj a potřebu dalšího vzdělávání v oblasti financí.“¹⁷ Není smyslem následujícího výkladu prezentovat komplexní výsledky zmíněného výzkumu, nýbrž jen poukázat na zjištění, která korespondují s problematikou řešenou v této práci. K níže uvedeným výsledkům je možno předeslat, že se jednalo o subjektivní hodnocení vlastní finanční gramotnosti ze strany respondentů. Více než třetina z nich (35 %) svoji finanční gramotnost ohodnotila známkou 3. Totožné hodnoty dosáhla i průměrná známka v rámci výběrového souboru respondentů. Sebehodnocení respondentů se odvíjelo především od dosaženého stupně vzdělání. Lepší sebehodnocení bylo zaznamenáno u respondentů s vysokoškolským vzděláním, u členů domácností s vyššími příjmy a u soukromých podnikatelů.¹⁸

Obdobný výzkum zaměřený na zjištění úrovně finanční gramotnosti české populace byl pro ministerstvo financí Českou národní banku proveden společností STEM/MARK v roce 2010. V tomto případě se jednalo o výzkum, který si kladl za cíl „...zmapovat finanční gramotnost dospělé populace ČR na základě objektivních znalostí v oblasti financí, zjistit, nakolik lidé dokáží tyto znalosti využívat v běžné praxi, a zmapovat postoje a chování české populace v souvislosti s rodinnými financemi, úsporami a zajištěním.“¹⁹ Hlavní zjištění tohoto výzkumu byla shrnuta do tří oblastí – domácí finance, vytváření rezerv a finanční produkty.

V oblasti označené jaké *domácí finance* bylo zjištěno, že 92 % respondentů mělo přehled o vlastních peněžích. Tam, kde byla v domácnosti více než jedna ekonomicky aktivní osoba, mělo o peněžích domácnosti přehled 79 % dotazovaných jedinců. Pravidelné hospodaření domácnosti bylo předmětem rozhodování výhradně jediné osoby dle odpovědi 44 % dotazovaných. Třetina respondentů (33 %) rozhoduje o pravidelném hospodaření domácnosti s dalším jejím členem. Pravidelně je rozpočet tvořen ve 45 % domácností,

¹⁷ Výzkumy k finanční gramotnosti [online]. Nedatováno. [citováno 21. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_finvzd_vyzkum_gramot.html>

¹⁸ Finanční gramotnost. Kvantitativní výzkum pro MF ČR. Závěrečná zpráva z výzkumu [online]. Červenec 2007. [citováno 24. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyzkum_Financni_gramotnost_2007_STEM_pdf.pdf>

¹⁹ Výzkumy k finanční gramotnosti [online]. Nedatováno. [citováno 21. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_finvzd_vyzkum_gramot.html>

95 % z nich také kontroluje alespoň občas jeho dodržování. Ve 44 % domácností, v nichž je sestavován rozpočet, je tvořen na měsíc dopředu. Více než třetina oslovených jedinců (37 %) si schovává většinu úctenek.²⁰

V oblasti označené jako *vytváření rezerv* bylo zjištěno, že 60 % lidí si pravidelně odkládá stranou peníze coby rezervu, přičemž dvě pětiny z nich ponechává peníze na běžném účtu. Obdobných výsledků bylo dosaženo i u vytváření si rezervy na nepředvídané výdaje, které si vytváří 57 % lidí, z nichž dvě pětiny tak činí ponecháním peněz na běžném účtu. Přibližně třetina respondentů (35 %) si vytváří rezervy pro případ ztráty příjmu. Z nich opět dvě pětiny ponechává na tyto účely určené peníze na běžném účtu. Asi tři pětiny lidí (59 %) přemýšlelo o svém zajištění na stáří. Své potřeby ve stáří hodlá 45 % z respondentů financovat z důchodu, 43 % z penzijního připojištění a 30 % z úspor. Třetina respondentů si nevytvářela rezervy na stáří, což povětšinou odůvodňovali tím, že rezervy nemají vytvářet z čeho. Více než dvě pětiny z dotazovaných (44 %) se subjektivně domnívá, že je na stáří dostatečně zajištěno.²¹

V oblasti označené jako *finanční produkty* výzkum dospěl ke zjištění, že většině lidí jsou známy nejrůznější finanční produkty, avšak z těchto využívají zpravidla toliko ty základní. Ti z respondentů, kteří si v posledních dvou letech sjednali některý z finančních produktů, se tak rozhodli na základě různých informačních zdrojů. K těmto náležely především informace od zaměstnanců pobočky finanční instituce, dále informace získané na internetu, doporučení nezávislého poradce a v neposlední řadě též doporučení známých či příbuzných, kteří nepracují v oblasti financí. Při výběru úvěru byla pro respondenty nejdůležitějším kritériem výše měsíční splátky (80 % respondentů), která byla následována vyšší úrokové sazby (71 % dotazovaných).²²

Takřka aktuální údaje k finanční gramotnosti naší populace přináší výsledky studie měření finanční gramotnosti „Measuring financial literacy: results of the OECD INFE pilot study“. Jedná se o pilotní projekt Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD),

²⁰ Finanční gramotnost. Kvantitativní výzkum – Finanční gramotnost obyvatel ČR. Závěrečná zpráva z exkluzivního výzkumu pro Ministerstvo financí ČR a Českou národní banku [online]. Květen – říjen 2010. [citováno 24. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT_-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf>

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

v centru jehož pozornosti stály znalosti, chování a postoje v oblasti financí dospělých občanů čtrnácti zemí zařazených do mezinárodní sítě pro finanční vzdělávání INFE. Tohoto pilotního projektu se zúčastnila i Česká republika.²³ Tato studie zahrnuje několik pasáží – např. finanční znalosti (*financial knowledge*), finanční chování (*financial behaviour*), finanční postoje (*financial attitudes*) a vztah chování a ostatních skóre (*relationship between behaviour and the other scores*).

1.2.2 Příčiny zadlužování v sociální oblasti

Vedle faktorů v osobnostní sféře jedince mají na jeho zadlužování vliv také příčiny v sociální oblasti. Jejich význam je dán tím, že člověk je tvor společenský (*zoon politikon*) a jeho sociální okolí má tak na něj po celý život velký vliv. Stejně tak tomu může být i v otázce zadlužování. V této souvislosti je zapotřebí vyzdvihnout především současné hodnoty a konzumní životní styl, které v mnohém nahrávají touze jedince mít to, co je právě „in“, a to tím spíše, že mu nejedna reklama ukazuje, že je to snadné mít, když si na to půjčí.

K pojmu hodnoty je možno uvést, že „Hodnotami se obvykle rozumí ty vlastnosti předmětů a jevů, kterými je dán jejich význam pro toho, kdo tuto významnost posuzuje. To, čeho si ceníme je zdrojem hodnotové orientace. Svou hodnotovou orientaci člověk vyjadřuje v každé činnosti. Je obsažena v tom, kterým činnostem dává přednost, jak usilovně se jim věnuje, jaké cíle jejich realizací sleduje.“²⁴ Hodnoty u jedince i ve společnosti vytvářejí hodnotový systém, jakožto hierarchicky uspořádanou soustavu hodnot. Hodnotový systém pak ovlivňuje to, jak jedinec v životě jedná.

V této souvislosti je možno zmínit klasifikaci P. Saka, který uvádí několik různých typů hodnotových orientací, přičemž hned první uvedená může být typická pro jedince, kteří mají tendenci k zadlužování se:²⁵

²³ Measuring financial literacy: results of the OECD INFE pilot study [online]. 14. května 2012. [citováno 24. října 2012]. Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani_70329.html>

²⁴ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Osobnost a její rozvoj*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008, s. 50.

²⁵ SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. 1. vydání. Praha: Petrklíč, 2000.

- Egoisticko-materialistická – jedinci tohoto druhu jsou zaměřeni na majetek, peníze, plat a jiné příjmy, a následně na to, jakým způsobem dosáhnout majetku. Tito jedinci zejména usilují o vlastní prestiž, přičemž společnosti přinášejí minimum.
- Profesně rozvojová – základními hodnotami této hodnotové orientace jsou vzdělání, poznání a práce. Dochází zde k prolínání dvou sfér – sféry pracovní a osobní. Pro jedince takové orientace velký význam osobní rozvoj a práce, kam začleňují i svůj soukromý život.
- Reprodukční – pro jedince této hodnotové orientace, kteří preferují takové hodnoty, jakými jsou rodina, láska, partner a potomci, mají největší význam rodinné tradice a zachování rodu.
- Globální – je charakteristická tzv. pasivními podmínkami pro zachování lidského rodu, kam je možno zařadit mír, zdravé životní prostředí či zdraví.
- Liberální – k základním hodnotám této hodnotové orientace patří svoboda, demokracie a soukromé podnikání. Přes poslední uvedenou hodnotu není primárním účelem tohoto směru finanční zisk.
- Sociální – je typická u jedinců, kteří hodlají být prospěšní jiným lidem. V rámci jejich hodnot dominují tři oblasti – vztah člověka k člověku, veřejně prospěšná práce a politická angažovanost.
- Hédonistická – týká se lidí, u kterých stojí koníčky, zájmy, láska a přátelství na prvním místě. Interpersonální vztahy však zde nesmí být svazující ta, jako je to charakteristické pro orientaci zaměřenou na rodinu.

Ke konzumnímu životnímu stylu je možno uvést, že u něj není spotřeba prostředkem, nýbrž cílem života. Za hlavní hodnotou konzumního životního stylu je možno považovat konzum, který v životě jedince, jenž jej vyznává, naprosto dominuje, což se promítá do všech oblastí jeho života. Takový jedinec upřednostňuje potřeby, jež je možné uspokojovat prostřednictvím zboží, přičemž na úroveň zboží jsou u něj degradovány rovněž hodnoty a potřeby, které byly původně nekonzumní, a to včetně mezilidských vztahů.²⁶ Tento životní styl je reprezentován spotřebou jako cestou k dosažení štěstí jednotlivce. Spotřeba je však současně prostředkem komunikace

²⁶ DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 80 a násl.

a budování identity, poněvadž jí lze dalším jedincům sdělovat, jakých spotřebitel vyznává hodnot, s jakou se identifikuje skupinou a sociální třídou, jakou má prestiž a konečně i sociální status.²⁷ Pro jedince tohoto ražení bude cestou k uspokojení potřeby spotřeby i neúměrné zadlužování.

1.2.3 Příčiny zadlužování v mikroekonomické oblasti

V mikroekonomické oblasti je finanční situace domácností a tím i jejich případné zadlužování odvislé od některých vnějších faktorů, jež mají souvislost s příslušným regionem, jakož i s nejbližším okolím, které obklopuje příslušnou domácnost. Zatímco hospodárnost a ekonomické chování domácností je ze strany jednotlivých rodinných příslušníků ovlivnitelná, na situace v daném regionu nemohou mít v podstatě žádný vliv. Lze proto konstatovat, že největší problémy se zadlužováním a s hrazením vzniklých závazků mají rodiny, které bydlí v nejhudších regionech České republiky. Neplatí to však absolutně, o čemž svědčí výtah z analýzy Českého statistického úřadu: „Sledování vývoje počtu dotazů v regionálních občanských poradnách ukazuje, že největší počty dotazů na problémy s dluhy jsou v Moravskoslezském kraji a také zde nejrychleji rostou. Odpovídá to sociálnímu charakteru populace i postiženosti ekonomickou krizí s vysokou nezaměstnaností. Podobně lze soudit i z vývoje kraje Vysočina (jako na severní Moravě jsou i zde nominální mzdy ve srovnání s průměrem za ČR nízké). Naproti tomu Olomoucký - spolu se severozápadní částí České republiky i nejnižším HDP na obyvatele a jednou z nejnižších úrovní mezd – nemá téměř žádné dotazy na dluhovou problematiku stejně jako Karlovarský kraj s největším rozdílem mezi bohatými Karlovými Vary a velmi chudým venkovem.“²⁸

1.2.4 Příčiny zadlužování v makroekonomické oblasti

Příčiny zadlužování domácností v makroekonomické oblasti spočívají především ve vysoké nezaměstnanosti a dále také ve vývoji průměrné mzdy. V poslední době jsme u nás svědky poměrně vysoké míry nezaměstnanosti, která na jedné straně v posledních několika letech souvisí s celosvětovou ekonomickou recesí, na straně druhé pak s neefektivním

²⁷ MONTOUSSÉ, M., RENOARD, G. Přehled sociologie. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 150 a násl.

²⁸ DUBSKÁ, D. České domácnosti dluží bilion [online]. Nedatováno. [citováno 25. dubna 2013]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta120310.doc>>

trhem práce u nás. Jaké tendence má vývoj nezaměstnanosti u nás v posledních letech, to je zřejmé z tabulky 1.

Tabulka 1 Míra registrované zaměstnanosti u nás v letech 2001 až 2010 (v %) ²⁹

Rok									
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
8,54	9,15	9,03	9,19	8,96	8,13	6,62	5,44	7,98	9,01

Poznámka: Do roku 2002 jsou údaje uvedeny dle původní metodiky, od roku 2003 jsou údaje uvedeny podle metodiky ILO.

Vedle míry nezaměstnanosti je nárůst zadluženosti negativně ovlivňován vývojem průměrné mzdy (viz tabulka 2). Přestože v současnosti existuje množství příležitostí, jak si zajistit přivýdělek, nejsou výjimkou domácnosti, které jsou z různých důvodů odkázány toliko na příjmy ze zaměstnání, přičemž jejich měsíční příjmy jsou totožné s jejich měsíčními výdaji (žijí tzv. „od výplaty k výplatě“). Pro rodiny tohoto druhu má výše průměrné mzdy velký význam. Pokud průměrná mzda stoupá, dochází ke zvýšení příjmů domácností (zde je však zapotřebí brát do úvahy inflaci i některé další nepříznivé vlivy). K průměrné mzdě je ovšem zapotřebí, že je v tomto ohledu spíše podpůrným ukazatelem, poněvadž bere do úvahy i ty nejvyšší oficiální příjmy, jakož i nejnižší oficiální příjmy, které však mohou být ve skutečnosti vyšší. Uvedenými skutečnostmi je výše průměrné mzdy poměrně dost zkreslována. Přes uvedené skutečnosti je však možno výši průměrné mzdy brát jako jeden z dominantních makroekonomických ukazatelů, který se ve významné míře podílí na zadlužování domácností u nás.

²⁹ Hlavní makroekonomické ukazatele ČR [online]. 23. května 2011. [citováno 25. dubna 2013]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/hlavni-makroekonomicke-ukazatele-cr-3112.html#obmiranezam>>

Tabulka 2 Průměrné reálné mzdy v letech 2001 až 2010³⁰

Rok									
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
3,9	6,1	5,7	3,4	3,0	4,0	4,3	1,4	3,0	0,5

Poznámka: Tabulka zahrnuje tzv. index reálné mzdy, který je vyjadřován jako podíl indexu průměrné hrubé měsíční nominální mzdy a indexu spotřebitelských cen za shodné období.

1.3 Důsledky zadlužování

Zadlužování není samo o sobě žádným problémem, pokud nepřesáhne určitou hranici, která se odvíjí zejména od výše příjmu dlužníka, popřípadě lidí, kteří s ním žijí ve společné domácnosti. Za problém je třeba zadlužování považovat v tom případě, kdy se zadlužení blíží k této hranici a zejména tehdy, pokud ji už přesáhne. Tehdy je zadlužování spojeno s některými negativními důsledky, k nimž je možné zejména zařadit tzv. dluhovou past a sociální vyloučení.

1.3.1 Dluhová past

Termín „dluhová past“ bývá používán ve více významech. Palíšková k tomuto uvádí, že „Na úrovni státu vzniká, je-li úrokový růst vyšší než ekonomický. Z hlediska domácností vyjadřuje stav výrazného omezení schopnosti splácet úvěry.“³¹ Jestliže jedinec či celá domácnost spadnou do dluhové pasti, vypůjčují si další a další peníze, které jsou však určeny k umořování dřívějších úvěrů a půjček. Takto se dostává do bludného kruhu, z něhož bývá jen těžko úniku, a který má pro dotčeného jedince či domácnost závažné následky, kterým vyplývají z toho, že dlužník není schopen dostát svým závazkům.

³⁰ Hlavní makroekonomické ukazatele ČR [online]. 23. května 2011. [citováno 25. dubna 2013]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/hlavni-makroekonomicke-ukazatele-cr-3112.html#obmiranezam>>

³¹ PALÍŠKOVÁ, M. Jak předejít dluhové pasti? In *Finanční gramotnost jako prevence předlužení občana* Vysoké školy ekonomické v Praze [CD-ROM]. Praha: Oeconomica, 2010, s. 1.

V okamžiku, kdy nastane taková situace, snaží se zadlužený jedinec hledat způsoby, jak ji uspokojivým způsobem řešit, avšak jeho možnosti bývají zpravidla velmi omezené. Proto mu nezbyvá, než prodávat či zastavovat svůj majetek anebo odkládat různé platby na později (např. za nájemné, telekomunikační služby, energie a další služby apod.). Nezřídka si zadlužený jedinec půjčuje další peníze za vysoký úrok. To však vede ke zhoršování situace, poněvadž pozdní úhrada bývá vždy spojena se sankcí, kterou se dluhy dále navyšují. Dříve či později dlužník není schopen své závazky splácet, což věřitelé řeší právní cestou, která směřuje k exekucím na plat či jiné příjmy a na majetek. Kromě toho dlužníkovi nezbyvají ani finanční prostředky na zajištění běžného chodu domácnosti. V této situaci může jedinec „řešit“ svůj problém nadměrnou konzumací alkoholu či aplikací omamných či psychotropních látek a tím může u něj dojít ke vzniku závislosti. Někteří jedinci mají snahu k zoufalým činům, kdy se snaží nastalou situaci řešit kriminálním činem (např. loupežným přepadením banky, čerpací stanice, drobnými krádežemi apod.).³²

Na první pohled by se mohlo zdát, že problém dluhové pasti se dotýká pouze jedinců s nižšími příjmy, popřípadě jedinců s nižším dosaženým vzděláním. Ačkoliv se uvedený problém skutečně dotýká zejména těchto kategorií jedinců, je zapotřebí uvést, že se nevyhýbá v podstatě žádné věkové a vzdělanostní kategorii. Dluhová past se týká důvěřivých seniorů, stejně jako rodičů, kteří se do svízelné životní situace dostali v důsledku neuváženého zadlužení svých dospělých dětí. Dluhová past se může zrovna tak týkat i vysokoškolsky vzdělaného jedince a jeho rodiny v případě, že splácí vysokou hypotéku a přijde o dobře placené zaměstnání či dlouhodobě onemocní. Neobrátili-li se zavčasu na věřitele, eventuálně na občanskou poradnu a na uhrazení splátek si vypůjčí peníze, velmi reálně hrozí, že se zaplete do dluhové spirály.

1.3.2 Sociální vyloučení

Jedním z negativních důsledků zadlužování je v krajních případech rovněž sociální vyloučení (sociální exkluze). To je možno definovat jako „... komplexně podmíněnou

³² NĚMEC, O., ŠIKÝŘ, M. Individuální odpovědnost a celoživotní vzdělávání jako prevence a řešení nezaměstnanosti a předlužení. In *Finanční gramotnost jako prevence předlužení občana* Vysoké školy ekonomické v Praze [CD-ROM]. Praha: Oeconomica, 2010.

nedostatečnou účast jednotlivce, skupiny nebo místního společenství na životě celé společnosti, resp. nedostatečný přístup ke společenským institucím zajišťujícím vzdělání, zdraví, ochranu a základní blahobyt. (...) Fakticky znamená život v chudobě, bez účasti na trhu práce (u mladých lidí bez účasti na systematickém vzdělávání), bez přiměřeného bydlení, bez dostatečného příjmu, obvykle v izolaci či v malé skupině podobně deprivovaných lidí pohybujících se na okraji společnosti.³³ Kromě již uvedeného je třeba podle Matouška mít na zřeteli, že sociální exkluze může mít různou úroveň a může být proměnlivá v čase.

Uvedený Matouškův pohled náleží k těm, které bývají označovány jako vertikální.³⁴ A. Giddens tento pohled rozšiřuje, když uvádí, že „... koncept exkluze se nevztahuje k stupňování nerovností, ale k mechanismům, které mají za následek oddělování určitých skupin od hlavního proudu společnosti.“³⁵ Z citovaného úryvku je zřejmé, že jeho pojetí sociálního vyloučení se odlišuje od nejvíce užívaného vertikálního pohledu, který vyloučeného jedince pojímá jako toho, který se v hierarchickém pohledu nachází nejnižší.

Z uvedených definic pojmu „sociální vyloučení“ tedy vyplývá, že jeho podstatou je vyčlenění jedince z běžného života společnosti, přičemž nemožnost jeho zapojení se do něj má přímou vazbu na jeho nepříznivou sociální situaci. Naznačená situace bývá tradičně spojena s takovými okolnostmi na straně dlužníka, jimiž jsou ztráta zaměstnání, ztráta jeho platební schopnosti, problémy s udržení či zajištěním bydlení, nízká úroveň právních znalostí, finanční negramotnost, dlouhodobá (v některých případech i krátkodobá) nemoc či omezený přístup k běžným informačním zdrojům. Nepřímo se na zadlužování a sociálním vyloučení podílí taktéž současná ekonomická recese, v důsledku níž řada jedinců přišla o zaměstnání a není tak schopna splácet řádně své závazky. Nemálo z nich se snaží dřívější dluhy umořit z dalších úvěrů či půjček. Z toho důvodu jsou snadným terčem pro bankovní i nebankovní instituce poskytující úvěry a půjčky. Opomenout nelze ani skutečnost, že některé skupiny ohrožených obyvatel jsou v tomto směru využívány

³³ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2., přeprac. vydání. Praha: Portál, 2008, s. 205.

³⁴ Viz např. MAREŠ In: SIROVÁTKA, T. (ed). *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně ve spolupráci VÚPS, 2006, s. 18 a 19.

³⁵ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 1999, s. 91.

nejrůznějšími lichváři, kteří sice zapůjčí finanční prostředky, avšak za velmi nevýhodných podmínek, přičemž často mají své pohledávky zajištěny nemovitostí či jiným způsobem. Život na dluh je v takovém případě nebezpečný i z hlediska výchovného, kdy si potomci v rodině už od malička zvykají na to, že vše je možné pořídit na dluh. To není dobrá průprava do jejich života a děti z takových rodin nejsou v dospělosti samy schopny adekvátně řešit finanční potíže, čímž jsou reálně ohroženy sociálním vyloučením.³⁶

Sociální vyloučení hrozí dlužníkům, kteří spadli do dluhové pasti, o to víc, že tyto nezřídka přicházejí o práci, rodinu a přátele. Tím se ocitají na okraji společnosti. Celá řada z nich se uchyluje ve stavu hmotné nouze do různých azylových domů apod., kdy jsou odkázáni na sociální dávky a na další pomoc státu. Ti z dlužníků, kteří sklouzli na kriminální dráhu, se často ocitají ve vězení. Jiní mohou skončit v psychiatrických léčebnách. V krajních případech se z nich stávají bezdomovci. Nebývá výjimkou, že si dlužník ve zdánlivě bezvýchodné situaci sáhne na svůj život. Zároveň je však zapotřebí si uvědomit, že dluhy, které jedinec má, nepostihují pouze jeho samotného, nýbrž i jeho rodinu, nejbližší okolí i celou společnost, která musí vynakládat nemalé prostředky na jeho sociální začleňování. Ve vztahu k rodině dlužníka je možno uvést, že bez příslušných finančních prostředků nelze zajistit základní životní potřeby, což vede k permanentnímu stresu, narušení psychosociální stability a v neposlední řadě též ke vzniku a rozvoji závažných tělesných a duševních nemocí. Při předlužení se často vyskytují rozchody a rozvody, s nimiž může souviset i umístění dětí do dětských domovů či jiných podobných zařízení.³⁷

1.4 Možnosti řešení zadlužení

V této části práce budou řešeny možnosti řešení zadlužení z pohledu dlužníka, ačkoliv nelze zcela opomenout skutečnost, že se jeho zadlužení bezprostředně dotýká z logiky věci také a bez jeho součinnosti je situace dlužníka jen obtížně řešitelná. S ohledem

³⁶ TRUHLÁŘOVÁ, Z., VANICKÝ, J. In *Sociálně vyloučení a sociální ekonomika. Sborník materiálů z konference s mezinárodní účastí projektu HEFAISTOS a Podpora klientům Domu na půli cesty k uplatnění na trhu práce*. Praha: Občanské sdružení Orfeus, 2007, s. 24.

³⁷ Viz LOVRITSCH, V. *Dluhy a předlužení*. [online]. IQ Roma servis, o. s., 2008. [citováno 24. dubna 2013]. Dostupné z: <http://www.iqrs.cz/storage/1232455589_sb_zprvaiqrsdluhyapedluen.pdf>

na problematiku řešenou v této práci a na její předpokládaný rozsah je však relevantní především pohled dlužníka.

K možnostem řešení zadlužení je možno předeslat, že neexistuje žádný univerzální recept, jak se s touto situací vyrovnat, poněvadž každá situace je do jisté míry specifická a stejně specifické musí být i její řešení. Optimální řešení je to, které umožní jedinci vyhnout se předlužení. Takové řešení nemusí být patrné na první pohled, avšak je zapotřebí si uvědomit, že každá situace má své řešení a jde jen o to jej nalézt. K tomuto řešení nemusí dlužník dospět pouze na základě vlastních úvah a vlastního snažení, ale mohou mu v tom být nápomocni často i samotní věřitelé (např. banky mají zkušenosti s problémy klientů, a pokud s nimi klient včas komunikuje, jsou ochotny se s ním na nějakém oboustranně přijatelném řešení dohodnout), kteří po seznámení se s aktuální situací dlužníka mohou přistoupit na odklad splátek do doby, kdy bude mít klient příslušnou částku k dispozici. Poradit se o možnostech řešení aktuální nepříznivé finanční situace je možné i v různých občanských poradnách, které mají s obdobnými problémy velké zkušenosti.

Vedle dohody s věřitelem na odkladu splátek bývá v řadě případů řešením restrukturalizace dluhu. Tuto možnost nabízí ve formě přeúvěrování v podstatě každá banka. Podstatou restrukturalizace dluhu přitom je, že banka uhradí za klienta více jeho závazků u různých věřitelů. Tím sice nedojde ke snížení jeho závazků, ale klient tím docílí snížení hrazených měsíčních splátek i o několik desítek procent, což v absolutním vyjádření činí několik stovek korun, u některých jedinců i několik tisíc. Tím si jedinec uvolní finanční prostředky pro jiné účely, především pak pro zajištění základních životních potřeb. Další výhodou tohoto postupu je, že banky mají většinou výrazně nižší úrokové sazby, než je tomu u splátkových společností či jiných věřitelů dlužníka. Nevýhodou je, že klient musí být hodnocen jako bezproblémový, což platí jen tehdy, pokud nenechá situaci dojít příliš daleko (např. do exekuce).

Pokud u dlužníka s ohledem na výši jeho zadlužení nepřipadá do úvahy žádná z výše uvedených možností (odklad splátek či restrukturalizace dluhu), pak je na místě uvažovat o využití institutu oddlužení, který je blíže charakterizován v následující kapitole. Rovněž v tomto případě se může dlužník obrátit s žádostí o radu na občanské poradny, popřípadě na subjekty, které se na realizaci oddlužení specializují a připraví klientovi vše potřebné „na klíč“.

2 INSTITUT ODDLUŽENÍ U NÁS A VE VYBRANÉ ZEMI

V této kapitole bude v základních aspektech rozebrán institut oddlužení podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“). V závěru kapitoly bude provedeno srovnání naší právní úpravy se stávající právní úpravou německou.

2.1 Vymezení základních pojmů souvisejících s oddlužením

Za základní pojmy, které souvisejí s institutem oddlužení, je možno považovat pojmy „dlužník“, „úpadek“ a „insolvenční řízení“.

2.1.1 Dlužník

Jak je zřejmé z ustanovení § 389 odst. 1 insolvenčního zákona, řešit úpadek nebo jemu hrozící úpadek formou oddlužení může řešit toliko dlužník, jenž není podnikatelem. Není přitom rozhodné, zda se jedná o dlužníka-nepodnikatele, který je fyzickou či právnickou osobou. Přestože tedy zákon umožňuje řešit úpadek či hrozící úpadek oddlužením i právnickým osobám-nepodnikatelům, v praxi tohoto institutu využívají v drtivé většině případů právě fyzické osoby-nepodnikatelé. Poněvadž insolvenční zákon nijak nespécifikuje, kdo je nepodnikatelem, je nezbytné tuto skutečnost dovodit z dalších právních předpisů.

Pojem „podnikání“ je vymezen v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“), kde je uvedeno, že se pod tímto pojmem rozumí „... soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.“ Podnikatelem je vždy osoba, která je zapsána v obchodním rejstříku, bez ohledu na to, vykonává-li skutečně podnikatelskou činnost či nikoliv. Jak dále vyplývá z ustanovení § 2 odst. 2 písm. b) až d) obchodního zákoníku, podnikatelem ve smyslu tohoto zákon je dále osoba, která:

- podniká na základě živnostenského oprávnění;
- podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů;
- provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

Vzhledem k výše uvedenému je tak zřejmé, že institutu oddlužení nemohou využít např. zemědělci, advokáti, lékaři, lékárníci, daňoví poradci apod. Záhy po vstoupení insolvenčního zákona v účinnost vyvstala otázka postavení fyzických osob, které byly

v minulosti podnikateli a mají z předchozí podnikatelské činnosti dluhy. K odstranění nejasností ve výkladu, které se vyskytnou v souvislosti s novou právní úpravou představovanou insolvenčním zákonem při absenci příslušné judikatury, byla Ministerstvem spravedlnosti zřízena Expertní pracovní skupinu pro insolvenční právo. K jejím úkolům náleželo mimo jiné i přijímání doporučení k aktuálním výkladovým otázkám a aplikační praxi. Tato doporučení byla publikována ve formě nezávazných výkladových stanovisek, k jejichž přijetí je zapotřebí alespoň dvoutřetinové většiny všech členů této skupiny.³⁸ S naznačeným problémem bývalých fyzických osob-podnikatelů se Expertní skupina vypořádala ve svém druhém stanovisku, které uvádí následující: „Dlužníkem, který není podnikatelem se ve smyslu ustanovení § 389 odst. 1 zákona č.182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění pozdějších předpisů rozumí taková fyzická nebo právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a zároveň nemá závazky (dluhy) vzešlé z jejího podnikání. (...) Tím není vyloučena možnost insolvenčního soudu přihlédnout v konkrétní věci k tomu, že dluhy z podnikání jsou nepatrné (srov. např. § 202 odst. 2 o. s. ř.).“³⁹

2.1.2 Úpadek

Pojem úpadku je vymezen v ustanovení § 3 insolvenčního zákona. V jeho odst. 1 je uvedeno, že dlužník je v úpadku, pokud má:

- více věřitelů (věřitelů tedy musí být více než dva) a
- peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- tyto závazky není schopen plnit.

Aby byl dlužník v úpadku, musí být všechny tři uvedené podmínky splněny kumulativně, tj. současně (viz díkce „a“). Jsou-li tyto podmínky splněny, pak je dlužník ve stavu, který je insolvenčním zákonem označován jako „platební neschopnost“. Neschopnost dlužníka

³⁸ Expertní pracovní skupina pro insolvenční právo [online]. Nedatováno. [citováno 17. dubna 2013]. Dostupné z: <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/expertni-skupina.html>>

³⁹ Výkladové stanovisko č. 2 ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 3. června 2008. K otázce přípustnosti oddlužení [online]. Nedatováno. [citováno 17. dubna 2013]. Dostupné z: <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/vykladova-stanoviska-expertni-skupiny/vykladove-stanovisko-2.html>> Zkratkou o. s. ř. se rozumí zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“ nebo „o. s. ř.“).

plnit závazky musí být objektivní. Z uvedeného vyplývá, že dlužník nemůže být v úpadku, respektive v platební neschopnosti tehdy, pokud sice naplňuje dva ostatní zákonné předpoklady tohoto stavu, avšak neplnění závazků z jeho strany je dáno jeho neochotou. Jak dále vyplývá z ustanovení § 143 odst. 3 insolvenčního zákona, o platební schopnost dlužníka se nejedná ani tehdy, pokud „... jeho platební neschopnost vznikla v důsledku protiprávního jednání třetí osoby a že se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že ji odvrátí v době do 3 měsíců po splatnosti jeho peněžitých závazků.“

V citovaném ustanovení § 3 odst. 1 insolvenčního zákona je explicitně vymezena třicetidenní lhůta, po kterou musí platební neschopnost trvat. Zákon současně stanoví, že tato neschopnost musí být trvalá, což znamená, že za platební neschopnost není možné považovat momentální situaci, nýbrž po delší dobu trvající stav. Oproti dříve účinnému zákonu č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „zákon o konkursu a vyrovnání“) je tak definice úpadku v současné právní úpravě přesnější, poněvadž podle zákona o konkursu a vyrovnání byl dlužník v úpadku tehdy, pokud měl více věřitelů a nebyl schopen plnit své závazky po „delší dobu“. Pojem „delší doba“ však nebyl zákonem nijak vymezen. Posouzení toho, zda došlo ke splnění této podmínky, tak bylo ponecháno na rozhodovací činnosti soudů. Kromě odstranění této nejasnosti působí třicetidenní lhůta potenciálně na dlužníky, aby se nedostávali s hrazením svých závazků do prodlení, a pokud již v prodlení jsou, tak aby tuto situaci bez jakýchkoliv odkladů řešili.

Ustanovení § 3 odst. 2 insolvenčního zákona obsahuje skutečnosti, jimiž je definována platební neschopnost. V souladu s tímto ustanovením se má za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže:

- zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- je neplní po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
- není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- nesplnil insolvenční soudem uloženou povinnost předložit seznam majetku a závazků, které jsou povinnou součástí insolvenčního návrhu dle ustanovení § 104 odst. 1 insolvenčního zákona.

Zde uvedený výčet je konečný, taxativní. V případě těchto podmínek se jedná o vyvratitelné právní domněnky, z čehož vyplývá, že platí, není-li prokázán opak. Důkazní břemeno v této záležitosti nese dlužník, v jehož zájmu by především mělo být, aby byla

(ne)prokázána jeho platební neschopnost. Ponejvíce se jedná o skutečnosti, které poukazují na to, že se dlužník nachází v úpadku, popřípadě těsně před ním.

Konečně v ustanovení § 3 odst. 4 insolvenčního zákona je vymezen pojem „hrozící úpadek“, o který se jedná tehdy „... lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.“

V souvislosti se zavedením institutu oddlužení se pro úpadek fyzických osob nepodnikatelů vžily novinářské termíny „osobní bankrot“ či „soukromý bankrot“.

2.1.3 Insolvenční řízení

Insolvenční řízení, které je specifickou součástí civilního procesu, je možno definovat jakožto soudní řízení, kterého předmětem je úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka a způsob jeho řešení. Předmětný pojem má být účelově obecným pojmem, jenž má vyjadřovat skutečnost, že se jedná o jednotné řízení. Zákon o konkursu a vyrovnání totiž definoval dvě různé možnosti řešení úpadku dlužníka, kterými byly konkurs a vyrovnání. V jejich případě se jednalo de facto o dvě různá řízení, která byla vedena odlišnými zásadami. Od pojmu „insolvenční řízení“ se odvozují i další používané pojmy. K těmto náleží termíny „insolvenční soud“, „insolvenční správce“ a některé další.

2.2 Podání návrhu a rozhodnutí o úpadku

2.2.1 Návrh na povolení oddlužení

Legitimace k podání návrhu na povolení oddlužení

Prvním problémem v aplikační praxi je již vymezení okruhu osob, které jsou aktivně legitimovány k podání návrhu na oddlužení. Výše zmiňované ustanovení § 389 insolvenčního zákona uvádí, že způsobilý k podání takového návrhu je dlužník, jenž není podnikatelem. S ohledem na toto vymezení tak nelze pochybovat o aktivní legitimaci fyzických osob, jež ke dni podání návrhu na oddlužení nepodnikají a zároveň nejsou zatíženy závazky z předchozího podnikání. Poněkud méně jasná je situace u fyzických osob, které sice ke dni podání návrhu na oddlužení nejsou podnikatelem, avšak doposud k tomuto dni pořád evidují závazky vzniklé v průběhu jejich předchozí podnikatelské činnosti. Takový dlužník může podle ustanovení § 389 insolvenčního zákona podat návrh na oddlužení, poněvadž není podnikatelem, ale tehdy musí soud zkoumat i další okolnosti

každého jednotlivého případu. Soudy mimo jiné v rámci rozhodování o návrhu na povolení oddlužení na základě ustanovení § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona zkoumají poctivost takového návrhu. V souladu se zmíněným ustanovením soud za situace, kdy bude mít dlužník s většinou závazků pocházejících z podnikatelské činnosti snahu se vyhnout konkursu, jeho návrh na oddlužení zamítne jako nepoctivý a současně rozhodne o způsobu řešení jeho úpadku ve formě konkursu.

V judikatuře insolvenčních soudů týkající se posuzování otázky aktivní legitimace k podání návrhu na oddlužení je možno pozorovat tendenci k rozšiřování okruhu osob s aktivní legitimací. Bezprostředně poté, co insolvenční zákon nabyl své účinnosti, byla totiž za podnikatele považována jakékoliv osoba, která měla závazky z podnikání.⁴⁰ Obdobným způsobem byly brány také osoby, které měly závazky vzniklé z podnikání jiné osoby, a to na základě vlastního dispozitivního právního úkonu (např. na základě smlouvy o prodeji podniku nebo zajištěním podnikatelských závazků jiného).⁴¹ Tvrdost tohoto přístupu byla později zmírněna Nejvyšším soudem ČR, který k tomuto uvedl: „To, zda existuje rozumný důvod nepokládat při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení nebo při rozhodování o tom, zda se oddlužení schvaluje, za překážku bránící uplatnění institutu oddlužení neuhrazený dluh z dlužníkovy dřívějšího podnikání, insolvenční soud uváží vždy především s přihlédnutím k: 1/ době vzniku konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání, 2/ době ukončení dlužníkovy podnikání, 3/ četnosti neuhrazených dlužníkovy závazků (dluhů) z podnikání, 4/ výši konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužníkovy závazků, 5/ tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení (to může vyplynout např. z toho, že věřitel nejpozději při projednání způsobu oddlužení neuplatní výhradu proti schválení oddlužení založenou na argumentu, že jeho pohledávka je dlužníkovy dluhem z podnikání).“⁴²

⁴⁰ Viz např. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. března 2008, sp. zn. KSPL 29 INS 252/2008, 1 VSPH 3/2008-A (SJ 104/2008).

⁴¹ K tomuto srovnej např. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2008, sp. zn. KSUL 70 INS 3940/2008, 1 VSPH 273/2008-A.

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008, 29 NSČR 3/2009-A.

Z ustanovení § 389 odst. 2 insolvenčního zákona vyplývá, že oddlužení lze zahájit na základě návrhu na povolení oddlužení, k jehož podání je legitimován výlučně dlužník. Pokud by takový návrh podala osoba odlišná od dlužníka, insolvenčnímu soudu by nezbylo nic jiného, než jej odmítnout pro nedostatek aktivní legitimace navrhovatele.

Lhůty pro podání návrhu

Ustanovení § 390 insolvenčního zákona vymezuje dva způsoby podání insolvenčního návrhu, přičemž uvádí, že dlužník je oprávněn podat návrh na povolení oddlužení:

- společně s návrhem na zahájení insolvenčního řízení, nebylo-li již insolvenční řízení zahájeno na návrh některého z dlužníkových věřitelů (tzv. dlužnický návrh) – insolvenční zákon zde nepřipouští jakoukoliv odchylku, z čehož vyplývá, že dlužník nemůže požádat o způsob řešení svého úpadku oddlužením dodatečně. Pokud nesplní výše uvedenou podmínku, soud takový opožděný návrh zamítne a dlužník svůj úpadek musí řešit prostřednictvím konkursu;
- samostatně, jestliže jej dlužník doručí insolvenčnímu soudu do třiceti dnů od okamžiku, kdy mu byl insolvenčním soudem doručen návrh některého z věřitelů na zahájení insolvenčního řízení. O této skutečnosti je zapotřebí dlužníka poučit. Podání návrhu na povolení oddlužení bez dalšího nevede ke zrušení předběžného opatření, které bylo vydáno insolvenčním soudem podle ustanovení § 82 a § 113 insolvenčního zákona. Uvedené platí rovněž tehdy, pokud byla předběžným opatřením omezena práva dlužníka k nakládání s majetkem v jeho vlastnictví, vyplývající mu z ustanovení § 229 odst. 3 insolvenčního zákona. Proti rozhodnutí o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení pro zmeškání zákonem stanovené lhůty nebo z důvodu nedostatku aktivní legitimace je přípustné podat odvolání. Uvedené právo ovšem náleží výlučně osobě, jež návrh podala.⁴³

Náležitosti návrhu na povolení oddlužení

Z logiky věci vyplývá, že podání návrhu na povolení oddlužení by mělo být natolik jednoduché, aby tak byly schopny učinit i dlužníci, kteří zpravidla nemají příliš velké

⁴³ TARANDA, P. Osobní bankrot - bude spásou některých dlužníků? *Daňová a hospodářská kartotéka*. 2008, č. 2, s. 26.

vědomosti z oblasti práva. Z toho důvodu insolvenční zákon ve svém ustanovení § 391 odst. 3 stanoví, že návrh na povolení oddlužení je možné podat jen na formuláři, jehož náležitosti jsou stanoveny prováděcím právním předpisem. Tento formulář mohou dlužníci získat jednak na podatelkách krajských soudů, jednak a webových stránkách Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz nebo www.insolvencni-zakon.cz. Na těchto webových stránkách jsou současně uvedeny pokyny, jak formulář vyplnit, a nachází se zde i vzorový vyplněný formulář. Dlužníkům je však možno doporučit, aby vyplňování formuláře nepodcenili. V případě jakýchkoliv nejasností je lépe se obrátit buď na advokáta, specializované firmy orientující se na dlužníky, eventuálně i na některou z poraden pro dlužníky.⁴⁴

Poněvadž návrh na oddlužení je návrhem na zahájení řízení (i když specifické povahy), vztahuje se na něj ustanovení § 42 odst. 4 občanského soudního řádu, ve kterém jsou v obecné rovině stanoveny náležitosti podání. Jestliže nejsou tyto náležitosti dodrženy, není možné v řízení pokračovat.⁴⁵ Specifické náležitosti návrhu na oddlužení jsou zakotveny v ustanovení § 103 a § 391 insolvenčního zákona, respektive v ustanovení § 23 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o jednacím řádu“). Ustanovení § 391 odst. 1 insolvenčního zákona přitom uvádí, že vedle obecných náležitostí podání musí návrh na povolení oddlužení obsahovat rovněž označení dlužníka a osob, které jsou oprávněny za něj jednat, dále údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících pěti letech, údaje o příjmech dlužníka za poslední tři roky a návrh způsobu oddlužení, eventuálně sdělení, že dlužník takový návrh nevznáší.

⁴⁴ Bezplatné poradenství fyzických osobám-spotřebitelům poskytuje např. Poradna při finanční tísni, o. p. s. s pobočkami v Praze, Ostravě, Ústí nad Labem a Litvínově.

⁴⁵ § 42 odst. 4 o. s. ř. uvádí následující: „Pokud zákon pro podání určitého druhu nevyžaduje další náležitosti, musí být z podání patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. Je-li účastník zastoupen advokátem, může být podpis advokáta nahrazen otiskem podpisového razítka, jehož vzor byl uložen u soudu, kterému je podání určeno. Podání v listinné podobě je třeba předložit s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami tak, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý účastník dostal jeden stejnopis, jestliže je to třeba. Podání v jiných formách se činí pouze jedním stejnopisem. K podání učiněnému elektronicky lze připojit také všechny jeho přílohy v elektronické podobě.“

Přílohy k návrhu na oddlužení

Výčet příloh návrhu na oddlužení je obsažen zčásti v ustanovení § 392 insolvenčního zákona a dále také v ustanovení § 24 vyhlášky o jednacím řádu. Jak vyplývá z ustanovení § 392 insolvenčního zákona, náleží k obligatorním přílohám návrhu na povolení oddlužení seznam majetku a seznam závazků, eventuálně prohlášení o změnách, k nimž v mezidobí došlo v porovnání se seznamy, jež v insolvenčním řízení dlužník již dříve předložil, listiny, jimiž dlužník dokládá údaje o svých příjmech za poslední tři roky a písemný souhlas nezajištěného věřitele, jenž se na tom s dlužníkem dohodl, s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30 % jeho pohledávky.

2.2.2 Rozhodování o návrhu

První fáze insolvenčního řízení je završována rozhodnutím o úpadku dlužníka. Poté může insolvenční soud přikročit k rozhodování, splňuje-li dlužník veškeré zákonem stanovené předpoklady pro řešení svého úpadku oddlužením a v případě, že je tomu tak, toto povolit. Tento moment je z hlediska dlužníka nesmírně důležitý, poněvadž pokud podá vadný návrh na povolení oddlužení nebo jestliže nesplňuje podmínky oddlužení, pak mu hrozí prohlášení konkursu na jeho veškerý majetek.

Z toho důvodu je v ustanovení § 394 insolvenčního zákona dána dlužníkovi možnost vzít svůj návrh na oddlužení zpět, a to až do okamžiku, dokud insolvenční soud nerozhodne o schválení oddlužení. Z uvedeného je možno dovodit, že dlužník může návrh na povolení oddlužení vzít zpět i po schválení oddlužení. S tímto krokem je však pro dlužníka spojen nepříznivý důsledek v podobě rozhodnutí insolvenčního soudu o řešení jeho úpadku prostřednictvím konkursu. Dlužník navíc pozbývá veškerých výhod vyplývajících z oddlužení. Dlužník se tak může vyhnout konkursu jen tehdy, pokud zároveň vezme zpět insolvenční návrh před rozhodnutím soudu o úpadku, a to při splnění podmínky, že insolvenční návrh nebyl současně podán třetí osobou (tj. některým z věřitelů).⁴⁶

Pokud dlužníkův návrh na povolení oddlužení není bezvadný (tj. pokud je neúplný nebo nesprávně podaný), je to pro něj spojeno s řadou negativních důsledků. Aby se jim mohl případně ještě vyvarovat, poskytuje ustanovení § 393 insolvenčního zákona možnost

⁴⁶ KOZÁK, J., BUDÍN, P., PACHL, L. *Insolvenční právo aneb osobní bankroty začínají*. 1. vydání. Brno: Rašínova vysoká škola, 2008, s. 216.

soudu, aby vyzval usnesením dlužníka⁴⁷ k opravě či doplnění jeho návrhu tak, aby obsahoval všechny náležitosti, byl srozumitelný a určitý. Soudem stanovená lhůta nesmí být delší než sedm dnů. Pakliže dlužník v soudem stanovené lhůtě nedostatky svého návrhu neodstraní, soudu nezbude, než aby pro tento nedostatek návrh odmítl.

Za předpokladu, že je návrh na povolení oddlužení způsobilý vyvolat zamýšlené účinky, potom se jím soud může meritorně zabývat. Tehdy se musí vypořádat s otázkou, zda oddlužení povolí či nikoliv. V ustanovení § 395 insolvenčního zákona jsou zakotveny případy, kdy insolvenční soud oddlužení nepovolí a návrh zamítne. Dle zmíněného ustanovení tak soud učiní v těchto případech:

- jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že dlužník svým návrhem sleduje nepoctivý záměr – tato situace je blíže specifikována v ustanovení § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, které uvádí, že „Na nepoctivý záměr sledovaný návrhem na povolení oddlužení lze usuzovat zejména tehdy, jestliže ohledně dlužníka, jeho zákonného zástupce, jeho statutárního orgánu nebo člena jeho kolektivního statutárního orgánu a) v posledních 5 letech probíhalo insolvenční řízení nebo jiné řízení řešící úpadek takové osoby, a to v závislosti na výsledku takového řízení, nebo b) podle výpisu z rejstříku trestů v posledních 5 letech před zahájením insolvenčního řízení proběhlo trestní řízení, které skončilo pravomocným odsouzením pro trestný čin majetkové nebo hospodářské povahy; to neplatí, lze-li na základě dlužníkem prokázaných skutečností usuzovat na to, že se o nepoctivý záměr nejedná.“ Zde tedy insolvenční zákon konstruuje vyvratitelnou právní domněnku nepoctivosti návrhu, přičemž důkazní břemeno zde spočívá na dlužníkovi.⁴⁸ Tomu je poskytnuta příležitost, aby prokázal, že svým návrhem nesleduje nepoctivý záměr;
- jestliže se zřetelem ke všem okolnostem lze důvodně předpokládat, že hodnota plnění, jež by při oddlužení obdrželi nezajištění věřitelé, bude nižší než 30 % jejich pohledávek – tato podmínka neplatí pouze v případě, že nezajištění věřitelé

⁴⁷ Ve formulaci ustanovení § 393 odst. 1 insolvenčního zákona je tato osoba poněkud nepřesně označována jako „osoba, která návrh podala“, ačkoliv ustanovení § 389 odst. 2 téhož zákona *expressis verbis* stanovuje, že jiná osoba než dlužník není oprávněna návrh na oddlužení podat.

⁴⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. KSBR 40 INS 3720/2008, 2 VSOL 181/2008-A.

s nižším plněním souhlasí. V opačném případě je nezbytné, aby oddlužením bylo realizováno uspokojení minimálně 30 % výše pohledávek věřitelů. Zde není rozhodující, v jaké formě bude oddlužení nakonec soudem povoleno;

- návrh je podán dlužníkem, o jehož návrhu na povolení oddlužení bylo již dříve rozhodnuto;
- dosavadní výsledky řízení dokládají lehkomyšlný či nedbalý přístup dlužníka k plnění povinností v insolvenčním řízení – zde je zapotřebí upozornit na skutečnost, že institut oddlužení je koncipován hlavně jakožto pomoc osobám, které se nachází v nepříznivé finanční situaci. Na druhé straně se za tuto pomoc od nich očekává, že dostojí poměrně vysokým nárokům, jež jsou na ně kladeny, což platí především o jejich spoluúčasti na řízení. Insolvenční soud bere do úvahy v souvislosti s hodnocením dlužníkovy přístupu především takové okolnosti, jakými jsou úplnost a včasnost jeho podání, projevy dlužníka před soudem, dodržování lhůt aj.⁴⁹

2.3 Přihlášky pohledávek, jejich přezkum, určení a rozhodnutí o způsobu a plnění oddlužení

Přihlášky pohledávek

Po zahájení insolvenčního řízení s dlužníkem mohou věřitelé přihlašovat své nároky. Musí tak činit na předepsaném formuláři (náležitosti tohoto formuláře vymezuje ustanovení § 174 insolvenčního zákona), přičemž přihlašovat své nároky mohou až do posledního dne, který je stanoven v rozhodnutí o úpadku. Následující den již dochází k prekluzi.⁵⁰ V ustanovení § 136 odst. 3 insolvenčního zákona je uvedena lhůta pro přihlášení pohledávek, která nesmí být kratší, než 30 dnů ode dne vydání rozhodnutí o úpadku, a zároveň nesmí být delší, než 2 měsíce od uvedeného okamžiku. Insolvenční soud nemá jinou možnost, než stanovit lhůtu pro přihlášení pohledávek v uvedeném časovém rozmezí. Soudem stanovená lhůta by měla být věřiteli bezpodmínečně dodržena, poněvadž jejím

⁴⁹ KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 953.

⁵⁰ KOZÁK, J., BUDÍN, P. Insolvenční zákon krok za krokem [online]. 2006, 12, [citováno 17. dubna 2013]. Dostupné z: <<http://www.konkurs-vyrovnani.cz/index.php?idac=292&idb=32>>

zmeškáním se pohledávky, které nebyly včas přihlášeny, stávají nevymahatelnými a vůči dlužníkovi je není možné uplatnit.⁵¹ V případě, že soud rozhodnutí o úpadku spojí s povolením oddlužení, pak činí lhůta k přihlášení pohledávek ze zákona 30 dnů.⁵²

Přezkum a seznam pohledávek

V souladu s ustanovením § 188 insolvenčního zákona insolvenční správce provádí na základě přiložených dokladů přezkoumání pohledávek. Dále také při dodržení zákonem stanovených povinností a lhůt je jeho povinností vypracovat seznam přihlášených pohledávek. Tento seznam pak nejpozději tři dny před konáním přezkumného jednání musí v souladu s ustanovením § 189 insolvenčního zákona předložit insolvenčnímu soudu.

Přezkumné jednání

Ještě před tím, než soud vydá rozhodnutí o schválení oddlužení, proběhne přezkumné řízení, v jehož průběhu dochází k posouzení veškerých přihlášených pohledávek. V průběhu přezkumného řízení je insolvenčním správcem určováno, které z pohledávek má za zjištěné, a které z pohledávek zčásti či celé popírá. Pohledávky, které jsou popřeny, musí být viditelným způsobem označeny v seznamu přihlášených pohledávek. Důvody popření pohledávek jsou uvedeny v ustanovení § 192 insolvenčního zákona. V souladu s ním je možno popřít pohledávku tehdy, pokud pohledávka nevznikla, je promlčena či zanikla (tento důvod se tedy týká pravosti pohledávky), dále tehdy, je-li skutečná pohledávka nižší než pohledávka přihlášená (tento důvod se týká tedy výše pohledávky) a konečně i tehdy, má-li příslušná pohledávka mezi ostatními horší postavení (tento důvod souvisí s pořadím pohledávky). V souladu s nálezem Ústavního soudu jsou s účinností od 1. dubna 2011 mohou provádět popírání pohledávek insolvenční správce, dlužník a přihlášený věřitel.⁵³

⁵¹ POHL, T. Nová úprava insolvenčního řízení - část II., Obchodní právo, 2008, roč. 17, č. 3, s. 2 - 17.

⁵² POLITZER, T., HOLEŠÍNSKÝ, P., STRNAD, M. Nové insolvenční právo v České republice. PRÁVNÍ RÁDCE: Praktická příručka [online]. 22. listopadu 2007, [citováno 17. dubna 2013]. Dostupné z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/2-22464360-F00000_d-be>

⁵³ Viz Nález Ústavního soudu ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10.

Účinky popření pohledávky

V ustanovení § 196 insolvenčního zákona jsou vymezeny právní skutečnosti, které jsou spojeny s popřením pohledávky. Tyto právní skutečnosti spočívají v následujícím:

- popření výše pohledávky nemá vliv na její pořadí;
- popření pořadí pohledávky nemá dopady na pravost či výši pohledávky;
- popření práva na uspokojení pohledávky ze zajištění má u zajištěného věřitele, jenž může tuto pohledávku vůči dlužníku uspokojit toliko z majetku poskytnutého k zajištění, stejné účinky jako popření pravosti pohledávky, a pokud bylo toto právo popřeno jen zčásti, stejné účinky jako popření výše pohledávky.

Určení a rozhodnutí o způsobu plnění oddlužení

Z ustanovení § 398 odst. 1 vyplývá, že oddlužení může být realizováno jedním ze dvou níže uvedených způsobů (forem oddlužení), kterými jsou:

- zpeněžení majetkové podstaty;
- plnění splátkového kalendáře.

V kterémkoliv z těchto případů je povinností insolvenčního správce pořídit soupis majetkové podstaty dlužníka a zároveň sestavit seznam přihlášených pohledávek. Jak dále vyplývá z ustanovení § 217 a násl. insolvenčního zákona dispoziční práva k nakládání s majetkem dlužníka na insolvenčního správce přecházejí pouze tehdy, pokud je oddlužení realizováno zpeněžením majetkové podstaty. Při oddlužení realizovaném formou plnění splátkového kalendáře dispoziční práva k nakládání s majetkem zůstávají dlužníkovi.

O tom, která z forem oddlužení bude v daném případě realizována, rozhodují nezajištění věřitelé, kteří o této skutečnosti hlasují jedním z předepsaných způsobů ještě před schválením oddlužení. Zajištěným věřitelům právo o tomto hlasovat nepřísluší. K rozhodování o způsobu oddlužení je možné uvést, že nezajištění věřitelé mohou svým hlasováním určit jiný způsob, než který uvedl dlužník ve svém návrhu na povolení oddlužení, poněvadž nejsou tímto jeho návrhem ve svém rozhodování nijak vázáni.⁵⁴

⁵⁴ POLITZER, T., HOLEŠÍNSKÝ, P., STRNAD, M. Nové insolvenční právo v České republice. PRÁVNÍ RÁDCE: Praktická příručka [online]. 22. listopadu 2007, [citováno 17. dubna 2013]. Dostupné z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/2-22464360-F00000_d-be>

Za předpokladu, že dlužník splňuje veškerá nezbytná kritéria pro oddlužení, insolvenční soud potvrdí rozhodnutí věřitelů a vydá usnesení o schválení oddlužení. Pokud soud v rámci svého rozhodování shledá, že existují důvody k odmítnutí oddlužení, nezbyvá mu pak nic jiného, než na dlužníka prohlásit konkurs. Za situace, kdy není nezajištěnými věřiteli určen způsob oddlužení, eventuálně pokud nejsou do insolvenčního řízení přihlášení žádní nezajištění věřitelé, rozhodne o této skutečnosti v souladu s ustanovením § 402 odst. 5 insolvenčního zákona soud sám, kdy tak přebírá toto oprávnění věřitelů.⁵⁵

2.4 Schválení oddlužení, plnění oddlužení

2.4.1 Rozhodnutí o schválení způsobu oddlužení

Oddlužení prodejem majetku

V souladu s ustanovením § 406 odst. 2 insolvenčního zákona v rozhodnutí o schválení oddlužení prodejem majetku insolvenční soud deklaratorně uvádí údaj o insolvenčním správci, k jehož ustanovení došlo už v rozhodnutí o úpadku a povolení oddlužení. Vedle údaje o insolvenčním správci soud v rozhodnutí o schválení oddlužení prodejem majetku označí rovněž majetek, jenž dle stavu ke dni vydání rozhodnutí o schválení oddlužení spadá do majtkové podstaty dlužníka, jakož i uvede jednotlivé nezajištěné věřitele, kteří vyslovili souhlas s uspokojením svých pohledávek vůči dlužníkovi v míře nedosahující 30 %.

Oddlužení plněním splátkového kalendáře

Rozhodnutí o oddlužení plněním splátkového kalendáře je oproti rozhodnutí o schválení oddlužení prodejem majetku výrazně obsažnější. Je tomu tak z toho důvodu, poněvadž toto rozhodnutí zásadním způsobem ovlivňuje příjmové poměry dlužníka v průběhu následujících pěti let. V rozhodnutí o oddlužení plněním splátkového kalendáře je soudem zejména dlužníkovi uložena povinnost, aby věřitelům po celou dobu trvání oddlužení platil každý měsíc částku stanovenou podle ustanovení § 398 odst. 3 insolvenčního zákona. Takto nečiní přímo, nýbrž prostřednictvím insolvenčního správce. Dále jsou v rozhodnutí označeny příjmy, z nichž by měl dlužník uhradit první splátku. Metodika jejího výpočtu je

⁵⁵ KOZÁK, J., BUDÍN, P. Insolvenční zákon krok za krokem [online]. 2006, 12, [citováno 17. dubna 2013]. Dostupné z: <<http://www.konkurs-vyrovnavani.cz/index.php?idac=292&idb=32>>

de facto totožná s metodikou výpočty dalších splátek v rámci oddlužení. Insolvenční soud rovněž označí nezajištěné věřitele s nižším uspokojením, přičemž u každého z nich specifikuje míru jejich uspokojení. V neposlední řadě musí insolvenční soud v rozhodnutí uložit povinnosti plátcí mzdy (platu), popřípadě jiného příjmu dlužníka, který lze postihnout výkonem rozhodnutí srážkami ze mzdy⁵⁶, provádět stanovené srážky ve shodě s rozhodnutím soudu. Tyto srážky nejsou následně vypláceny dlužníkovi, nýbrž insolvenčnímu správci na zvláštní účet.

2.4.2 Účinky schváleného oddlužení

Účinky schváleného oddlužení, jež nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku, jsou uvedeny především v ustanovení § 407 insolvenčního zákona ale i v některých dalších ustanoveních. V první řadě schválené oddlužení ruší omezení dispozičních oprávnění dlužníka, jež vznikly přímo ze zákona, eventuálně na základě rozhodnutí soudu během insolvenčního řízení. Uvedená skutečnost ovšem neznamená, že dlužník od uvedeného okamžiku disponuje plným dispozičním oprávněním ke svému majetku. Je tomu tak proto, že dlužníkovi ze schváleného oddlužení vyplývají některá omezení, která jsou nezbytná k realizaci schváleného způsobu oddlužení. Příkladem takového omezení může být majetek, který tvoří předmět zajištění. Tento majetek tak nespadá do dispozičních oprávnění dlužníka.

Schválené oddlužení má zásadní dopady na eventuální nařízení výkonu rozhodnutí nebo na exekuci. V této souvislosti je možno uvést, že výkon rozhodnutí, popřípadě exekuci, jež postihuje majetek dlužníka, který spadá do majetkové podstaty, je přípustné nařídit i během trvání účinků schváleného oddlužení plněním splátkového kalendáře, avšak samotný výkon (respektive exekuci) není možno provést. Ačkoliv není při takovém způsobu oddlužení výslovně stanoven rozsah majetkové podstaty, lze se přiklonit k názoru, že do ní spadá všechen majetek dlužníka. Totéž platí i pro výkon rozhodnutí či exekuci, která byla nařízena před samotným zahájením insolvenčního řízení.⁵⁷

⁵⁶ Rozsah a způsob provádění výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy se řídí ustanovením § 276 a násl. o. s. ř.

⁵⁷ KOTOUČOVÁ, J. a kol., *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1027.

2.4.3 Oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty

Tento způsob oddlužení se svojí podstatou nijak zvlášť neodlišuje od řešení úpadku dlužníka prostřednictvím konkursu. Vzhledem k této skutečnosti je možno převážnou část ustanovení používaných u konkursu aplikovat také na oddlužení zpeněžením majetkové podstaty. Výjimkou z tohoto konstatování je zúžený rozsah majetkové podstaty při oddlužení, poněvadž v tomto případě nespadá do majetkové podstaty majetek nabytý dlužníkem během insolvenčního řízení po nastoupení účinků schválení oddlužení. Důsledkem této skutečnosti je, že insolvenční správce zpeněžuje toliko majetek, který je uveden v rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení prodejem majetku. Taktéž je zapotřebí zmínit, že veškerá dispoziční oprávnění k majetku dlužníka přechází na insolvenčního správce. Z uvedeného vyplývá, že dlužník disponuje jen s majetkem, jehož nabytí nastalo poté, kdy nastaly účinky schválení oddlužení, a veškerými příjmy.

Ve vztahu k majetkové podstatě je nutno uvést, že sem při oddlužení spadá všechen majetek tvořící společné jmění manželů. V případě oddlužení totiž společného jmění manželů nezaniká a taktéž není prováděno jeho vypořádání, jako je tomu v případě konkursu. Aby byl manžel dlužníka s touto skutečností obeznámen, podepisuje jeho návrh na povolení oddlužení, čímž uděluje svůj souhlas k tomu, aby byl majetek tvořící společné jmění manželů použit k uspokojení pohledávek věřitelů.⁵⁸

Poté, kdy je zpeněžena majetková podstata, je výtěžek poměrně rozvržen rozvrhovým usnesením mezi věřitele, a sice s výjimkou zajištěných věřitelů, kterých pohledávka nebyla uspokojena v plné výši z majetku určeného k zajištění této pohledávky. V rámci oddlužení není totiž možné pohledávku zajištěných věřitelů uspokojit z výtěžku zpeněžení dalšího majetku dlužníka.⁵⁹

2.4.4 Oddlužení formou plnění splátkového kalendáře

Tato metoda oddlužení je oproti oddlužení zpeněžením majetkové podstaty daleko frekventovanější. Je i preferovanou metodou řešení úpadku ze strany dlužníků. Vzhledem

⁵⁸ MARŠÍKOVÁ J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele*. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 118.

⁵⁹ KOZÁK, J., BUDÍN, P., PACHL, L. *Insolvenční právo aneb osobní bankrotы začínají*. 1. vydání. Brno: Rašínova vysoká škola, 2008, s. 230 a 231.

ke své frekventovanosti je laickou veřejností nezřídka oddlužení nesprávně ztotožňováno pouze s touto metodou oddlužení.

Při oddlužení formou plnění splátkového kalendáře musí být dlužníkem uhrazeno minimálně 30 % výše pohledávek přihlášených věřitelů. Takto dlužník činí prostřednictvím pravidelných měsíčních splátek po dobu maximálně pěti let. Pokud by byly pohledávky věřitelů uspokojeny v plné výši, nelze vyloučit ani kratší dobu trvání oddlužení. Za účelem hrazení pohledávek přihlášených věřitelů je možno čerpat finanční prostředky z příjmu dlužníka. Jiný jeho majetek nelze postihnout, což však neplatí o majetku, jenž byl dlužníkem nabyt darem nebo dědictvím poté, kdy bylo schváleno oddlužení. Na základě splátkového kalendáře je možno uspokojit jen pohledávky nezajištěných věřitelů. Zajištěné pohledávky se totiž uspokojují ze zpeněžení majetku, který tvoří předmět zajištění. Nepostačují-li tímto způsobem získané finanční prostředky k uspokojení zajištěné pohledávky, není možno tak činit v rámci splátkového kalendáře.⁶⁰

Po celou dobu oddlužení je nad dlužníkem ze strany insolvenčního správce vykonáván dohled. Insolvenční správce především kontroluje, jakým způsobem dlužník vůči věřitelům plní své povinnosti. Je povinností insolvenčního správce podat informaci insolvenčnímu soudu o tom, jak je oddlužení plněno, stejně jako o jakékoliv skutečnosti, jež je s to ohrozit nebo narušit schválené oddlužení. Došlo-li by k této eventualitě, je insolvenční správce oprávněn dlužníkovi výtku společně s výzvou k nápravě závadného stavu. V krajním případě může být oddlužení zrušeno a posléze tak je na majetek dlužníka prohlášen konkurs.

2.4.5 Povinnosti dlužníka během schváleného oddlužení

Na základě schváleného oddlužení dlužníkovi vzniká řada povinností, jež mají vztah k příjmovým a závazkovým, ale i dalším dlužnickým vztahům. Tyto povinnosti jsou zakotveny v ustanovení § 412 odst. 1 insolvenčního zákona. V souladu se zmíněným ustanovením je dlužník po dobu trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře povinen:

- vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost;

⁶⁰ DÖRFL, L. Oddlužení. *Právní rádce*. 2010, č. 8, s. 4.

- je-li nezaměstnaný, usilovat o získání příjmu;
- nesmí odmítat splnitelnou možnost obstarat si příjem;
- zpeněžit hodnoty získané dědictvím a darem a jejich výtěžek použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře;
- jiné své mimořádné příjmy použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře
- oznámit bez zbytečného odkladu insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru jakoukoliv změnu bydliště nebo sídla a zaměstnání;
- předložit vždy k 15. lednu a k 15. červenci kalendářního roku insolvenčnímu soudu, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru přehled dosažených příjmů za uplynulých šest kalendářních měsíců;
- nezatajovat žádný ze svých příjmů;
- na žádost insolvenčního soudu, insolvenčního správce nebo věřitelského výboru předložit k nahlédnutí daňová priznání za období trvání plánu oddlužení;
- neposkytovat žádnému z věřitelů jakékoliv zvláštní výhody;
- nepřijímat na sebe nové závazky, které by nebyl s to je v době jejich splatnosti splnit.

2.5 Splnění a ukončení oddlužení

Jestliže se v průběhu oddlužení nevyskytnou nějaké komplikace a dlužník si během něj plnil veškeré zákonné povinnosti, potom insolvenční soud vydá rozhodnutí podle ustanovení § 413 insolvenčního zákona. Tímto vezme na vědomí splnění oddlužení. Proti tomuto rozhodnutí není přípustné odvolání. Poté, kdy nabude právní mocí, je insolvenční řízení dlužníka ukončeno. Týmž momentem také zanikají účinky, jež jsou spjaty s insolvenčním řízením. Dlužník rovněž získává zpět plné dispoziční oprávnění k celému svému majetku. Na druhé straně však dlužníkovi vzniká riziko, že věřitelé budou moci vůči němu uplatnit své pohledávky prostřednictvím výkonu rozhodnutí, popřípadě exekuce. Vzhledem k této skutečnosti by měl dlužník vzápětí po splnění oddlužení insolvenčnímu soudu podat návrh, aby mu priznal na základě ustanovení § 414 insolvenčního zákona osvobození od placení svých pohledávek.

Takový návrh je oprávněn podat výhradně dlužník, přičemž insolvenční soud o osvobození nerozhoduje z úřední povinnosti. Soud si dále předvolá dlužníka a insolvenčního správce za účelem informativního slyšení, v jehož průběhu ověřuje, zda v průběhu oddlužení

skutečně nedošlo ze strany dlužníka k porušení některé z jeho povinností. Protože však kontrola nad dlužníkem v tomto směru je během celého procesu oddlužení realizována kontinuálně, je možno tento úkon označit jako formální. Neshledá-li soud jakékoliv nedostatky, pak rozhodne o osvobození dlužníka od placení:

- pohledávek, jež byly v oddlužení zahrnuty v rozsahu, ve kterém nedošlo k jejich uspokojení;
- neuhrazených částí pohledávek zajištěných věřitelů;
- pohledávek, jež nebylo možné uspokojit v rámci insolvenčního řízení;
- pohledávek, které nebyly přihlášeny do insolvenčního řízení a
- postižních pohledávek ručitelů a jiných osob z titulu shora zmíněných pohledávek.

Pro úplnost je zapotřebí doplnit, že tyto pohledávky po nabytí právní moci rozhodnutí o osvobození nezanikají. V takovém případě se stávají tzv. naturální obligací, kdy je nelze vymáhat soudně, z čehož vyplývá, že ze strany věřitelů budou tyto závazky nadále evidovány coby neuhrazené, avšak tito se nebudou moci dovolat jejich úhrady. To ovšem není překážkou tomu, aby je dlužník uhradil. Tehdy nemůže jít o bezdůvodné obohacení věřitele.⁶¹

2.6 Srovnání právní úpravy oddlužení u nás a ve vybraném státě

V této části kapitoly bude právní úprava oddlužení srovnána s její obdobou v sousedním Německu. Zde je úpadek fyzické osoby v závislosti na povaze dlužníka (čili vzhledem k tomu, zda se jedná o podnikatele či nepodnikatele) řešen dvěma odlišnými způsoby.⁶² Jednak prostřednictvím klasického insolvenčního řízení (něm. *Regelverfahren*), které je obdobou našeho konkursu (toto řízení tak není předmětem následujícího výkladu), jednak prostřednictvím spotřebitelského insolvenčního řízení (něm. *Kleinverfahren* nebo i *Verbraucherinsolvenzverfahren*), jež je možné v našich podmínkách přirovnat k nepatrnému konkursu. Jak v prvním, tak i ve druhém uvedeném případě je zpeněžován majetek dlužníka (tj. majetkové podstaty). V případě osvobození dlužníka od zbytku závazků (něm. *Restschuldbefreiung*, v dalším výkladu pouze „úplné oddlužení“) tento

⁶¹ KOZÁK, J. Průvodce dlužníka insolvenčním řízením. *Právní fórum*. 2008, č. 1, s. 26.

⁶² FOERSTE, U. *Insolvenzrecht*. 4. vydání. München: C. H. Beck, 2008, s. 288.

zároveň přichází také i o zabavitelnou část budoucích příjmů. Výhodou z pohledu dlužníka však je, že po ukončení řízení je bez dluhů, což je dáno tím, že jeho závazky zanikly a existují jen ve formě naturálních obligací. V našich podmínkách u nás je tohoto stavu možné dosáhnout výlučně skrze oddlužení. Tento institut však není z hlediska aktivně legitimovaných subjektů v porovnání s německou právní úpravou natolik univerzální. Německá úprava totiž umožňuje úplné oddlužení všem „pocitivým“ fyzickým osobám.

Německá právní úprava dlužníka zbavuje majetku i příjmů, což se na jedné straně může v porovnání s českou právní úpravou jevit jako přísné, avšak takto je umožněno důstojné řešení situace u výrazně širšího okruhu subjektů. Tento stav vyplývá z minimální hranice uspokojení věřitelů stanovení u nás v případě oddlužení na 30 % a ze stanovení alternativ jeho provedení prostřednictvím splátkového kalendáře anebo zpeněžení majetku. Důsledkem tohoto stavu je poměrně značné zúžení aplikovatelnosti uvedeného způsobu řešení úpadku. Za této situace je v ostatních případech nezbytné řešit úpadek dlužníka prostřednictvím konkursu. To je spojeno s negativními důsledky pro dlužníka stejně jako pro věřitele. Majetková podstata drobného dlužníka bývá totiž obvykle zanedbatelná, což platí i o výtěžku z jejího zpeněžení, přičemž věřitel nemá v konkursu možnost se dostat k budoucím příjmům dlužníka. Ve výsledku tak převážná část věřitelů nedostane nic.

2.6.1 Úplné oddlužení

Institut úplného oddlužení byl do německého práva inkorporován v roce 1999, kdy v Německu nabyt účinnosti nový insolvenční zákon (něm. *Insolvenzordnung*, dále jen „insolvenční zákon SRN“).⁶³ Zmíněná problematika je upravena v ustanovení § 286 a násl. insolvenčního zákona SRN. Jak již bylo naznačeno, možnost řešení svého úpadku prostřednictvím mají veškeré „pocitivé“ fyzické osoby.⁶⁴ Podle německé právní úpravy musí být návrh na osvobození od zbytku závazků podán zároveň s insolvenčním návrhem. Procesu úplného oddlužení tak povinně předchází insolvenční řízení⁶⁵, kdy je zpeněžována majetková podstata.

⁶³ Srovnej BREI, K., BULTMANN, B. *Insolvenzrecht*. 1. vydání. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2008, s. 367.

⁶⁴ Viz např. BERGER, CH., JAUERNIG, O., LENT, F. *Zwangsvollstreckungs- und insolvenzrecht: ein Studienbuch*. 22. vydání. München: C. H. Beck, 2007, s. 239.

⁶⁵ Tamtéž s. 240.

U úplného oddlužení dlužník po dobu šesti let, která počíná běžet okamžikem zahájení insolvenčního řízení převádí formou cese na svěřeneckého správce (tzv. *Treuhändera*), který je v rámci spotřebitelského insolvenčního řízení obdobou našeho insolvenčního správce, své zabavitelné příjmy. Ty jsou svěřeneckým správcem spravovány a jednou za rok bývají rozdělovány mezi insolvenční věřitele. Doba, po kterou trvá úplné oddlužení, bývá označována jako „období dobrého chování“ (něm. *Wohlverhaltensperiode*).⁶⁶ Toto označení je poměrně přiléhavé, poněvadž v souladu s ustanovením § 295 insolvenčního zákona SRN má dlužník za povinnost mimo jiné vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost, převádět příjmy nabyté dědictvím na svěřeneckého správce či hlásit změnu svého bydliště. Porušení stanovených povinností dlužníkem má za následek zamítnutí jeho návrhu na osvobození. Pokud však dlužník splní v rámci procesu úplného oddlužení všechny své povinnosti, pak mu insolvenční soud udělí osvobození od zbytku závazků. Toto má v sousedním Německu identickou platnost, jakou má u nás osvobození dlužníka od placení pohledávek.

2.6.2 Spotřebitelské insolvenční řízení

Institut spotřebitelského insolvenčního řízení je možno využít v případě fyzických osob-nepodnikatelů a v případě fyzických osob-bývalých podnikatelů, kteří mají zanedbatelné závazky vzešlé z podnikání. Obvykle bývá toto řízení spjato s úplným oddlužením. Řízení v záležitosti spotřebitelského insolvenčního řízení je realizováno v rámci čtyř fází. Tyto mohou probíhat současně, přičemž se jedná o následující:⁶⁷

- pokus o mimosoudní vyrovnání;
- řízení o vyrovnání závazků;
- soudní insolvenční řízení a
- období „dobrého chování“.

Před podáním insolvenčního návrhu je dlužník povinen učinit pokus o mimosoudní vyřešení své nepříznivé finanční situace s věřiteli. Tento pokus bývá realizován tím způsobem, že věřitelům prostřednictvím „vhodné“ osoby (něm. *geeignete Person*), kterou

⁶⁶ Viz BREI, K., BULTMANN, B. *Insolvenzrecht*. 1. vydání. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2008, s. 352.

⁶⁷ FOERSTE, U. *Insolvenzrecht*. 4. vydání. München: C. H. Beck, 2008, s. 293.

bývají zpravidla advokáti nebo certifikované poradny zaměřené na spotřebitele, zašle plán k vyrovnání závazků (něm. *Plan zur Schuldenbereinigung*). Za předpokladu, že věřitelé přijmou jeho konečnou podobu a dlužníkem jsou splněny veškeré stanovené podmínky, je dlužník osvobozen od dluhů.⁶⁸ Pokud se tohoto nepodaří docílit, což je daleko častější varianta, si dlužník nechá od „vhodné“ osoby vystavit potvrzení o tom, že učinil neúspěšný pokus o mimosoudní vyrovnání. Toto potvrzení je podle § 305 odst. 1 insolvenčního zákona SRN obligatorní přílohou insolvenčního návrhu, který je řešen spotřebitelskou cestou.

Obdobně jako u nás, i v Německu musí dlužník, který chce být zcela oddlužen, podat zároveň s insolvenčním návrhem návrh na osvobození od zbylých závazků. K tomuto návrhu musí být rovněž připojeno prohlášení, jímž se dlužník zavazuje k tomu, že bude po dobu šesti let od zahájení insolvenčního řízení odvádět své zabavitelné příjmy svěřeneckému správci určenému insolvenčním soudem. Společně s takovým prohlášením musí dlužník k insolvenčnímu návrhu přiložit také seznam závazků a majetku. Z uvedeného vyplývá, že přílohy insolvenčního návrhu dlužníka jsou v Německu obdobné, jako je tomu u nás.

Splňuje-li návrh dlužníka veškeré náležitosti, je insolvenčním soudem zahájeno insolvenční řízení s dlužníkem. Tímto okamžikem počíná běžet šestiletá lhůta, po kterou dlužník zasílá zabavitelnou část svých příjmů svěřeneckému správci.

Během řízení je zpeněžena majetková podstata (samozřejmě za předpokladu, že nějaká existuje) a její výtěžek je využíván k poměrnému uspokojení věřitelů. Svěřenecký správce po dobu šesti let poukazuje věřitelům stanovené platby. Splní-li dlužník všechny své povinnosti, potom je mu insolvenčním soudem uděleno osvobození od zbytku závazků.

⁶⁸ FOERSTE, U. *Insolvenzrecht*. 4. vydání. München: C. H. Beck, 2008, s. 293.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM K PROBLEMATICE ODDLUŽENÍ

V souvislosti se zpracováním bakalářské práce byl také proveden kvalitativní výzkum k problematice oddlužení. Původně bylo zamýšleno k interpretaci dat využít z designů kvalitativního výzkumu velmi často využívanou zakotvenou teorii, jež byla vyvinuta B. Glaserem a A. L. Straussem, a která byla posléze dále rozpracována např. již zmíněným A. L. Straussem nebo J. Corbinovou, avšak na základě teoretické rešerše a na základě zjištění o charakteru dat, která budou získávána, bylo vyhodnoceno, že lépe bude možné popsat jednotlivé případy jedinců, kterým bylo schváleno oddlužení, za využití designu případové studie. Empirická část práce tedy prezentuje výsledky kvalitativního výzkumu, který byl s respondenty proveden ke vzniku jejich zadlužení, stejně jako k účelnosti a efektivnosti aplikace institutu oddlužení v jejich případě. V návaznosti na učiněná zjištění jsou formulována některá doporučení a návrhy de lege ferenda, které by měly optimalizovat stávající právní úpravu tohoto institutu.

Použitý výzkumný design – případová studie (angl. *case study*) – v sociální pedagogice představuje, stejně jako v ostatních společenských vědách, jeden ze základních výzkumných designů v kvalitativním výzkumu. M. Sedláček k případové studii jakožto výzkumné strategii uvádí, že „... je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případů. Adjektivum empirický naznačuje klíčovou charakteristiku, kdy základem případového šetření musí být sběr skutečných dat vztahujících se k objektu výzkumu (případu).“⁶⁹

R. K. Yin uvádí následující charakteristiky, které odlišují případové studie od dalších designů, které jsou uplatňovány v rámci kvalitativního výzkumu:⁷⁰

- předmětem výzkumu případové studie je případ, který je možno charakterizovat jako integrovaný systém s vymezenými časovými a prostorovými hranicemi;
- zkoumání příslušného sociálního jevu je prováděno vždy v reálném kontextu při maximálně možných přirozených podmínkách výskytu zkoumaného jevu;

⁶⁹ SEDLÁČEK, M. In: ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007, s. 97.

⁷⁰ YIN, R. K. *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2003, s. 13 a 14.

- k získání relevantních údajů je využíváno všech dostupných zdrojů a metod sběru dat.

3.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem provedeného výzkumu bylo zjistit, co u toho kterého respondenta vedlo ke vzniku jeho svízelné životní situace (tj. co u daného respondenta vedlo k situaci, kterou bylo zapotřebí řešit prostřednictvím oddlužení), dále také to, zda bylo možné u respondenta předejít situaci, která byla završena oddlužením a nakonec i to, nakolik vhodná je u něj aplikace institutu oddlužení (tj. zda je u respondenta předpoklad, že úspěšně projde celým procesem oddlužení a tento tak splní předpokládaný cíl).

Na stanovení cíle navazuje u kvalitativního výzkumu definování výzkumných otázek. K. Šedřová k tomuto uvádí, že pro kvalitativní výzkum jsou vhodné otázky, které se vyznačují určitými specifickými požadavky:⁷¹

- musí být dostatečně široké – při příliš úzkém vymezení otázky by došlo k vytlačení důležitých, avšak nepředpokládaných jevů z analýzy;
- zpravidla pracují spíše s obecnějšími koncepty než s proměnnými – k hledání proměnných dochází až během samotného výzkumu;
- neptají se na četnost jevů ani na intenzitu vztahů mezi proměnnými.

V přípravné fázi výzkumu byly ve shodě s výše uvedenými požadavky formulovány níže uvedené výzkumné otázky:

- Výzkumná otázka 1:** Jaké okolnosti vedly u respondentů k situaci, kterou bylo zapotřebí řešit oddlužením?
- Výzkumná otázka 2:** Jakým způsobem bylo možné se této situaci případně vyhnout?
- Výzkumná otázka 3:** Z jakých zdrojů se respondenti dozvěděli o možnosti oddlužení?
- Výzkumná otázka 4:** Jakým způsobem respondenti požádali o oddlužení?

⁷¹ ŠEĎOVÁ, K. In ŠVARÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007, s. 69.

Výzkumná otázka 5: Jakým způsobem respondenti hodlají splnit povinnosti spojené s oddlužením?

3.2 Charakteristika použitých metod

S ohledem na zvolenou výzkumnou strategii byl sběr dat proveden za využití metod strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami a studia příslušné dokumentace a fyzických dat. K volbě těchto dvou metod bylo přistoupeno z toho důvodu, neboť jedna metoda sama o sobě neumožňuje zcela odhalit veškeré souvislosti zkoumaného problému.

3.2.1 Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami je jedním z druhů rozhovoru, jejichž podstatou je osobní a ústní kladení otázek školeným tazatelem dotazovanému s cílem získat od něj řízeným způsobem informace.⁷² Jak uvádí J. Hendl, „Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami sestává z řady pečlivě formulovaných otázek, na něž mají jednotliví respondenti odpovědět. Pružnost sondování v kontextu situace je omezenější než v jiných typech rozhovorů. Tento typ rozhovoru se používá, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Redukuje se tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých budou výrazně strukturně lišit. Základním účelem tohoto typu interview je co nejvíce minimalizovat efekt tazatele na kvalitu rozhovoru.“⁷³ Právě tato okolnost vedla k výběru této metody sběru dat, poněvadž zajišťuje získání podobného charakteru a struktury získaných údajů, které je pak možno mezi sebou navzájem srovnávat.

Při provádění strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami byly respondentům pokládány následující otázky:

1. Uveďte základní údaje o vaší osobě (věk, vzdělání, povolání, stav, počet dětí apod.).
2. Jak jste se dostal/a do situace, kterou bylo třeba vyřešit oddlužením?
3. Co bylo podle vašeho názoru příčinou této situace?
4. Dalo se této situaci nějak vyhnout? Co se pro to dalo udělat?

⁷² JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003, s. 211.

⁷³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 173.

5. Jak jste se snažil/a nastalou situaci řešit?
6. Od koho jste se dověděl/a o možnosti řešit zadlužení prostřednictvím oddlužení?
7. Jak jste zažádal/a o oddlužení?
8. Co hodláte udělat pro to, aby jste splnil/a povinnosti vyplývající vám z povoleného oddlužení?

3.2.2 Dokumenty a fyzická data

J. Hendl uvádí, že „Za dokumenty se považují taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum. Výzkumník se tedy zabývá tím, co je již k dispozici, ale musí to vyhledat.“⁷⁴ Bývají rozlišovány osobní dokumenty, úřední dokumenty, archivované údaje, výstupy masových médií a virtuální data.⁷⁵ Z těchto dokumentů připadají v souvislosti s uvažovanou problematikou do úvahy především úřední dokumenty a virtuální data, přičemž úřední dokumenty v tomto případě v řadě případů mají současně podobu virtuálních dat, neboť jsou zveřejněny na Internetu na webových stránkách <https://isir.justice.cz/isir/>. Do kategorie úředních dokumentů jsou v této práci zařazovány i dokumenty, které nebyly sice vytvořeny úřady, avšak jedná se mnohdy o listinné materiály, které jsou nezbytným podkladem v rámci procesu povolení oddlužení.

V souvislosti se zadlužením i s oddlužením existuje celá řada listinných materiálů (uzavřené smlouvy, upomínky věřitelů, návrh na oddlužení, příslušná rozhodnutí soudu v dané věci apod.). Tyto listinné materiály umožňují si hodnověrně ověřit, nakolik respondent o některých skutečnostech vypovídá pravdivě. Studium listinných materiálů tak na jedné straně zajišťuje ověření poznatků získaných od respondentů během hloubkových rozhovorů, jednak zajišťuje tzv. triangulaci, jejímž smyslem je mimo jiné zaručit rozmanitost pohledů na zkoumanou problematiku. Listinné materiály využitelné pro prováděný výzkum byly získávány jak přímo od respondentů, tak i ze shora uvedených webových stránek

⁷⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 204.

⁷⁵ Srovnej tamtéž.

3.3 Základní charakteristika respondentů

Výběr respondentů se odvíjel od stanoveného cíle výzkumu – jednalo se o osoby, které své přebujelé závazky byly nuceny řešit prostřednictvím institutu oddlužení. Současně však bylo snahou, aby se jednalo o jedince s poněkud odlišnými charakteristikami (pohlaví, rodinný stav, profese, sociální postavení apod.), aby výsledky výzkumu měly obecnější platnost. Nakonec bylo vybráno pět níže uvedených jedinců, s nimiž byl proveden strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, a jejichž dokumentace k záležitosti oddlužení byla studována.

Klára

Slečna Klára, které je 35 let, je svobodná. Je vyučena jako kadeřnice. Je sice oficiálně samoživitelkou, která má ve vlastní péči jedno dítě (syna ve věku 8 let), avšak ve skutečnosti bydlí v Brně v obecním bytě s přítelem (není otcem jejího dítěte), který je přibližně dva roky nezaměstnaný a nemůže natrvalo najít práci. Sama pracuje jako obsluha v nonstop herně, kde se její plat pohybuje v rozmezí od 10.000,- do 14.000,- Kč. Otec na dítě nepřispívá, přestože na něj v minulosti už dvakrát podala trestní oznámení a v obou případech byl pravomocně uznán ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy a zároveň mu bylo uloženo za povinnost nahradit vzniklou škodu.

Karel

Pan Karel, jemuž je 28 let, je svobodný, bezdětný. Bydlí v okrese Brno-venkov v rodinném domě se svými rodiči. Doposud nemá stabilní přítelkyni, poněvadž si chce „zatím užívat života“. Poté, kdy v jedné brněnské firmě přišel před třemi lety o zaměstnání, se nechal zaměstnat jako řidič taxislužby, kde jeho měsíční příjem dosahuje částky 10.000,- Kč. Vedle toho má dle svého vyjádření každý rok příjem ve výši zhruba 30.000,- Kč za sezónní brigádní práce.

Miroslava

Paní Miroslavě, která bydlí v Brně, je 39 let. Je rozvedená, přičemž s manželem se rozvedli před dvěma lety, kdy zjistila, že má milenku. V současnosti nemá žádného přítele, který by jí přispíval na chod domácnosti. Má dvě nezletilé děti – dcery ve věku 5 a 9 let ve vlastní péči, s nimiž tvoří společnou domácnost. O tu se jí pomáhá starat podle svých možností její matka. Paní Miroslava po ukončení mateřské dovolené pracuje jako asistentka ředitele v

jedné brněnské stavební firmě, přičemž její příjem činí 20.000,- Kč měsíčně. Bývalý manžel jí přispívá na výživu obou dětí částkou 4.000,- Kč měsíčně.

Jiřina

Paní Jiřina (věk 35 let) je rozvedená a má jedno nezaopatřené dítě (syna ve věku 11 let) ve vlastní péči. Žije ve vlastním rodinném domku na vesnici v okrese Vyškov. Pracuje jako pokladní v hypermarketu, kde její příjem činí 11.000,- Kč. Od otce dítěte dostává pravidelně výživné ve výši 2.500,- Kč. S výdaji na domácnost jí podle svých nevalných možností pomáhají její rodiče, kteří bydlí v sousední vesnici. Paní Jiřina je v současnosti bez partnera, přičemž před rokem se rozešla s mužem, který se vůči ní po čtyři roky dopouštěl domácího násilí.

Jindřich

Pan Jindřich (věk 43 let) je rozvedený. Z předchozího manželství má jedno dítě, na které platí výživné ve výši 2.000,- Kč. V současnosti má bezdětnou přítelkyni. Žijí spolu v jejím bytě. Na provoz společné domácnosti jí přispívá, dle jeho vyjádření, „tím, co mu zbyde z výplaty“. Posledních pět let pracuje jako skladník u logistické firmy v okrese Břeclav s měsíčním příjmem ve výši 12.000,- Kč.

3.4 Interpretace získaných dat

3.4.1 Klára

Jak vyplynulo z rozhovoru s Klárou, její finanční problémy nevznikly jednorázově, nýbrž v důsledku dvou událostí, k nimž došlo v jejím pracovním poměru a v pracovním poměru jejího přítele. Klářin původní příjem jako obsluhy herny činil 16.000,- Kč, avšak od ledna 2011 došlo k jeho snížení v důsledku změny nastavení výher v herně (pohyblivou složkou jejího platu jsou prohry hráčů), a to na dříve uvedenou úroveň 10.000,- až 14.000,- Kč měsíčně. V témže roce přišel její přítel, který platil každý měsíc SIPO ve výši cca 8.000,- Kč měsíčně, o zaměstnání řidiče v distribuční společnosti s léky. Pod dojmem, že si přítel najde brzy jiné zaměstnání, se rozhodli řešit problémy s financemi za využití půjček a úvěrů. Příteli se však nepodařilo zaměstnání doposud nalézt, proto deficit v hospodaření jejich domácnosti neustále narůstal, až bylo zřejmé, že není trvale za stávající situace udržitelný. Výše jejich dluhů v době podání žádosti o oddlužení je uvedena v tabulce 3.

Tabulka 3 Přehled závazků slečny Kláry

Označení věřitele	Specifikace závazku dlužníka	Výše dlužné částky (v Kč)
Pojišťovna Viktoria	nevrácené provize	9.000,-
Všeobecná zdravotní pojišťovna	nedoplatek ze zdravotního poj.	6.000,-
GE Money Bank, a. s.	půjčka na dovolenou	45.000,-
GE Money Bank, a. s.	spotřební úvěr	50.000,-
GE Money Bank, a. s.	debetní karta	35.000,-
GE Money Bank, a. s.	vyčerpaný kontokorent	20.000,-
Raiffeisenbank, a. s.	spotřební úvěr	90.000,-
Smart Capital	smart půjčka	15.000,- ⁷⁶
Cetelem ČR, a. s.	revolvingový úvěr	30.000,-
Celkem		300.000,-

Ani poté, kdy se Klára s přítelem dostali do bezvýhodné finanční situace, nepožádala nikoho o pomoc a rodina o jejich finančních problémech neví. Nákupy nezbytných věcí prováděla dle situace, v níž se v dané chvíli nacházela. Klára nebyla schopna nic relevantního uvést k tomu, jakým způsobem bylo možné se této situaci případně vyhnout. Podle jejího názoru se jednalo o nepříznivou souhru okolností, které nemohla ani ona ani její přítel předvídat, a proto se domnívá, že situace vedoucí k oddlužení byla v jejich případě nevyhnutelná.

O možnosti řešit předlužení prostřednictvím oddlužení se dozvěděla jednak z Internetu, jednak od svého známého, který tímto procesem oddlužení prošel. Od něj dostala kontakt na společnost, která se zabývá finančními problémy, tedy i oddlužením občanů. Tato firma ji po celou dobu vedla v tom, co má udělat, říkat či doložit a ona se jejich pokyny beze zbytku řídila. Až na pár maličkostí vše dělala ona sama. Zmíněná společnost jí sepsala návrh na oddlužení, u kterého nechala notářsky ověřit podpis. Vše ostatní v této záležitosti

⁷⁶ Z uvedené částky bylo 12.000,- Kč použito na zaplacení finančních služeb – návrhu na oddlužení atd.

již obstarala tato společnost, která si za poskytnuté služby vyúčtovala částku 12.000,- Kč předem.

Na základě podané žádosti jí bylo oddlužení formou plnění splátkového kalendáře. K tomu, jakým způsobem hodlá dodržovat stanovený splátkový kalendář, uvedla následující: „Jsem si vědoma, že jsem si nadělala dluhy a že ty se mají splácet. Ty mě nikdo jen tak neodpustí. Ale mě samotné dluží Pavel (pozn. otec jejího dítěte) a to nikdo neřeší. Co mám z toho, že sedí?“ Vzhledem k uvedenému se bude snažit si vydělat, řečeno jejími slovy „nějaké peníze bokem“, o kterých nebude mít přehled insolvenční správce, a alespoň trošku si vylepšit životní úroveň v porovnání s tou, kterou by měla za předpokladu, že by si skutečně pro svoji potřebu ponechala částku, která jí podle zákona náleží. Současně uvedla, že ji tato zkušenost ovlivnila na tolik, že si již nechce nikdy půjčovat peníze.

3.4.2 Karel

Pan Karel za zásadní moment, jenž měl největší podíl na vzniku situace, která skončila schválením jeho oddlužení, považuje okamžik, kdy přišel o předchozí zaměstnání, kde pobíral mzdu ve výši 15.000,- Kč měsíčně. Již v této době měl několik finančních závazků vůči finančním ústavům. Jednalo se úvěry, které si pan Karel vzal za účelem pořízení některých movitých věcí (zejména spotřební elektronika apod.) a dále také na pořízení osobního automobilu. Poté, kdy přišel o zaměstnání, neměl z čeho splácet závazky plynoucí z uzavřených úvěrových smluv, proto si vypůjčil v několika případech peníze od svých známých. Zapůjčené částky jim hodlal vrátit po získání zaměstnání. Když si našel novou práci, skutečně svým známým vypůjčené peníze vrátil, avšak na pořízení dalších věcí a dovolené si vypůjčil další peníze. V důsledku toho měl nakonec šest závazků, které sice nebyly nijak vysoké, avšak hrazené měsíční splátky byly natolik vysoké, že nebyl schopen je řádně hradit. Jejich souhrnný přehled je uveden v tabulce 4.

Svému nadměrnému zadlužování se mohl pan Karel podle svého názoru vyhnout tím, že nemusel dělat „frajera“. „Kdybych si tehdy odpustil některé věci a nejel na dovolenou do zahraničí, nemusel bych teď pět let žít málem jako poustevník. Budiž můj osud negativním příkladem pro ty, kteří si myslí, že žít na dluh je v pohodě.“ Takto glosoval svůj postoj k vzniklé situaci pan Karel.

Tabulka 4 Přehled závazků pana Karla

Označení věřitele	Specifikace závazku dlužníka	Výše dlužné částky (v Kč)
UniCredit Bank, a. s.	úvěr	122.000,-
UniCredit Bank, a. s.	spotřebitelský úvěr	93.000,-
UniCredit Bank, a. s.	vyčerpaný kontokorent	25.000,-
ČSOB, a. s.	úvěr	32.000,-
Provident Financial, s. r. o.	hotovostní půjčka	15.000,-
T-Mobile ČR, a. s.	telekomunikační služby	3.600,-
Celkem		462.000,-

O možnosti oddlužení se dozvěděl z regionálních novin, ve kterých vycházel seriál k této problematice. Zpočátku se domníval, že se jej tato eventualita netýká, avšak neustálé upomínání a telefonáty ze strany věřitelů jej nakonec přiměly k radikálnímu kroku, který probral se svými rodiči. Ti také prostřednictvím svého známého, který pracuje jako advokát, nechali zpracovat návrh na oddlužení, který byl díky doložení všeho potřebného soudem bez problémů schválen, a sice ve formě plnění splátkového kalendáře.

K plnění závazků vyplývajících ze schváleného oddlužení se staví podobně, jako ostatní respondenti. Má v úmyslu vedle oficiálního zaměstnání si vydělávat peníze tzv. „bokem“ bez dokladu a tyto si ponechávat pro vlastní potřebu. Nevidí v tom žádný problém: „Banky i mobilní operátor mě vždy oškubávali jako husu. Taky insolvenční správce si vezme za celé řízení hodně peněz na to, co ve skutečnosti udělá. Oni si budou žít jako prasata v žitě a já bych měl pět let v podstatě živořit? To bych musel být blázen. Dost na tom, že si v těchto pěti letech nemůžu najít na stálo známost, které by nevadilo, že jsem skoro bez peněz.“ Způsob tohoto výdělků však blíže nespécifikoval.

3.4.3 Miroslava

U paní Miroslavy začalo zadlužování okamžikem, kdy ji opustil kvůli milence její tehdejší manžel. Protože byla během soužití s ním zvyklá na určitý životní standard, snažila se jej pro sebe a své děti udržet. Za tím účelem si pořizovala věci na splátky a brala si úvěry (např. i na dovolenou). V určitém okamžiku však zjistila, že nemá na splácení svých

závazků a splátky se snažila hradit z dalších půjček, které však byly poměrně vysoce úročeny. Tím se dostala do klasické dluhové spirály, z níž pro ni nebylo po čase úniku. Nakonec její závazky dosáhly výše, která je zřejmá z tabulky 5.

Tabulka 5 Přehled závazků paní Miroslavy

Označení věřitele	Specifikace závazku dlužníka	Výše dlužné částky (v Kč)
Česká spořitelna, a. s.	úvěr	120.000,-
Česká spořitelna, a. s.	spotřebitelský úvěr	117.000,-
Česká spořitelna, a. s.	vyčerpaný kontokorent	35.000,-
Česká spořitelna, a. s.	kreditní karta	23.000,-
Profireal, a. s.	úvěr	77.000,-
Home Credit, a. s.	revolvingový úvěr	49.500,-
Cetelem ČR, a. s.	revolvingový úvěr	40.500,-
Celkem		462.000,-

Příčinou zadlužování paní Miroslavy byly tedy změny v rodině, na kterých nesl vinu manžel. Sama paní Miroslava vzniklou situaci po finanční stránce neřešila optimálně, neboť se v průběhu relativně krátké doby (konkrétně jednoho roku) poměrně značně v relaci k jejím příjmům zadlužila a své závazky nebyla schopna splácet. Když si tuto skutečnost uvědomila, obrátila se na Českou spořitelnu se žádostí o konsolidaci úvěrů, avšak její žádosti nebylo vyhověno, neboť byla vyhodnocena jako rizikový klient. Paní Miroslava si sama uvědomuje, že už od počátku měla daleko střízlivěji posuzovat, kvůli jakým výdajům se má zadlužovat a kvůli kterým ne. Vzniklou situaci se snažila neúspěšně řešit prostřednictvím restrukturalizace svých úvěrů a půjček, kdy po jejich sloučení v jeden by měla při stejném závazku přibližně poloviční měsíční splátky. Zamýšlené řešení se jí však nepodařilo zrealizovat.

Poté, kdy jí nebyla Českou spořitelnou schválena konsolidace úvěrů a půjček, začala paní Miroslava hledat jinou cestu, jak řešit svoji neschopnost splácet vzniklé závazky. Eventuální možnosti řešení konzultovala s lidmi ze svého okolí a nakonec začala zvažovat možnost oddlužení. Tuto variantu řešení nakonec vyhodnotila jako nejlepší, poněvadž

odkládání její realizace by mohlo v dohledné době vést ze strany dlužníků k vymáhání dlužných částek, které by její závazky ještě navýšilo. O povolení oddlužení si zažádala na základě vlastního studia dostupných informací na Internetu, kdy jí řadu cenných rad poskytl jeden její známý, který sám již procesem oddlužení prochází.

Oddlužení formou plnění splátkového kalendáře jí bylo soudem hladce schváleno a v současnosti plní řádně stanovený splátkový kalendář. Sama k tomuto uvedla, že má v úmyslu stanovený splátkový kalendář dodržet, kdy na úhradu splátek bude využívána adekvátní část jejího příjmu. Na druhé straně však neskrývala skutečnost, že bude využívat možností příležitostného neoficiálního výdělku k tomu, aby takto vylepšila rodinný rozpočet. Komentovala to slovy „Nejsem nějaká Mařka, co si pět let vůbec nic nedopřeje. A už vůbec bych se nechtěla dočkat toho, aby mi holky jednou omlátily o hlavu, že kvůli mně měli chudé dětství a připadly si mezi ostatníma dětima jako nějaký socky.“ S ohledem na její pracovní vytížení však k přivýdělku nemá příliš mnoho příležitostí a tímto způsobem získané finanční prostředky jsou vcelku zanedbatelné (řádově několik stovek Kč za měsíc).

3.4.4 Jiřina

Podle sdělení paní Jiřiny se tato do situace, kdy nebyla schopna hradit své závazky, dostala nikoliv z vlastní vůle, nýbrž z přinucení. Jak sama říká: „Naše rodina nikdy nebyla hogo fogo. Žili jsme vždy skromně a nikdy mě nenapadlo, že se zadlužím. Když jsem něco potřebovala, buď jsem si na to počkala, nebo jsem si půjčila peníze od rodičů a ty jsem jim pak do poslední koruny vrátila. Nebýt expřítele Jirky, tak to tak i zůstalo. Ten mě zprvu nadával, pak i tloukl a nakonec chtěl po mně, abych mu dávala peníze, aby měl na návštěvy hospod a na své koníčky. Co jsem vydělala, mi na to nestačilo, tak jsem si půjčovala, kde se dalo. Ale velmi rychle mi to půjčování přerostlo přes hlavu a já jsem nevěděla, z které do které.“ Z uvedeného je zřejmé, že se jedná o specifickou (nikoliv však zřejmě výjimečnou) situaci, kdy předlužení u osoby vzniká v důsledku přinucení ze strany jiné osoby. Přehled závazků paní Jiřiny je uveden v tabulce 6.

Tabulka 6 Přehled závazků paní Jiřiny

Označení věřitele	Specifikace závazku dlužníka	Výše dlužné částky (v Kč)
Home Credit, a. s.	úvěr	30.000,-
Home Credit, a. s.	revolvingový úvěr	40.000,-
Cetelem ČR, a. s.	revolvingový úvěr	38.000,-
Provident Financial, s. r. o.	půjčka	20.000,-
Profireal, a. s.	úvěr	49.000,-
Celkem		177.000,-

To, jak bylo možno se vyhnout situaci vyústující oddlužením, uvedla lapidárně: „Neměla jsem být blbá a měla jsem Jirku vyhodit hned, jak na mě vztáhl ruku. Mohla jsem mít i s děckem klid a dnes bych nebyla zadlužená až po uši. Holt za blbost se platí, tak to je.“ Za velký problém v tomto případě je možno považovat skutečnost, že paní Jiřina nemá možnost žádným způsobem doložit, že peníze skutečně svému tehdejšímu příteli předala a že si je vypůjčovala pro něj, nikoliv pro sebe. Nakonec ani fakt, že se stala obětí domácího násilí z jeho strany, nikdy nikde nenahlásila. V opačném případě by bylo možné její dluhy považovat za škodu jí způsobenou trestným činem a existovala by šance, že by je částky předané svému expříteli mohla po něm vymáhat v rámci tzv. adhezního řízení.

Způsob řešení své obtížné finanční situace konzultovala především s kolegyní z práce, která o oddlužení úspěšně požádala v roce 2011, kdy využila v tomto směru služeb jedné ze specializovaných společností. Tato kolegyně jí také poskytla předlohy všech listin, které bylo zapotřebí dodat soudu k návrhu na povolení oddlužení. Další informace se dozvěděla ze sdělovacích prostředků, na Internetu a přímo z insolvenčního zákona, který si zakoupila v edici Úplná znění od společnosti Sagit. Podle svého vyjádření byla překvapena, jak to bylo poměrně jednoduché, poněvadž předpokládala, že se neobejde bez pomoci osoby s právnickým vzděláním. Z uvedeného je zároveň zřejmé, že o oddlužení požádala sama a že si k tomu vypracovala či získala veškeré nezbytné materiály a podklady.

Ke způsobu vyrovnání se s povinnostmi, které jí vyplývají ze schváleného oddlužení formou splátkového kalendáře, uvedla, že bude řádně dodržovat stanovený splátkový

kalendář a další povinnosti, které jí v této souvislosti vyplývají ze zákona. Byla jediným z respondentů, který uvedl, že bude insolvenčnímu správci odvádět všechny peníze ze svého příjmu, kdy si ponechá pouze částku, která jí ze zákona náleží. Výjimkou budou pouze peníze, které dostane čas od času od svých rodičů, avšak zde se jedná řádově o částku do 5.000,- Kč ročně.

3.4.5 Jindřich

Předlužení pana Jindřicha má v porovnání s dalšími respondenty, podobně jako tomu bylo u paní Jiřiny, rovněž poněkud odlišné pozadí. Po rozvodu totiž nechal manželce a jejich společnému dítěti veškerý majetek a odstěhoval se nejprve k rodičům a poté ke své současné přítelkyni. Učinil tak dle svého vyjádření z následujících důvodů: „Už se mi po nějaké době zajídalo se pořád handrkovat s manželkou o cokoliv, tak jsem jí řekl, ať si všechno nechá, že jí to stejně štěstí nepřinese. Přesto však spolu doposud nemluvíme a dělá mi různé naschvály. Darmo o ní mluvit.“ Vedle jiného mu ani nesděluje informace o tom, že mu dorazila nějaká pošta na adresu trvalého bydliště, které měl stále ještě na adrese u ní, respektive později v sídle ohlašovny, kam jej po dvou letech po rozvodu nahlásila k trvalému pobytu. Z toho důvodu se nedozvěděl o třech soudních a následně exekučních řízeních, která vůči němu byla vedena ve věcech různých nedoplatků v řádech stokorun. V konečném důsledku se exekuované částky vyšplhaly do výše 50.000,- Kč, které byl nucen uhradit v průběhu jednoho pololetí. Aby byl schopen uvedenou částku splatit, vypůjčil si u tří společností peníze, avšak vzhledem k předchozím dvěma závazkům ze dvou úvěrů pak nebyl schopen hradit měsíční splátky a jejich souhrnná výše byla jen o 2.000,- Kč nižší, než kolik činil jeho měsíční příjem. Přehled jeho závazků je uveden v tabulce 7.

Ve vztahu k možnosti vyhnout se obtížné finanční situaci pan Jindřich uvedl: „Kdybych si nechal na poště zřídit dosílku nebo si změnil trvalý pobyt, nemusel jsem dnes být v tý šlamastyce. Jenže to si uvědomuju až teď. Když jsem dřív slyšel o oddlužení, říkal jsem si, že se mě taková věc vůbec netýká... No a vidíte, spadl jsem do toho taky.“ V tomto směru je možno panu Jindřichovi dát jenom za pravdu, poněvadž v případě realizace jím navrhovaných opatření mu mohly přijít upomínky anebo alespoň rozsudek od soudu a bylo by možno tyto jeho závazky řešit jinak, nežli exekucí, která jej stála nemalé peníze.

O možnosti řešit svoji neutěšenou finanční situaci prostřednictvím oddlužení věděl již před vznikem své situace ze sdělovacích prostředků. Jen měl dojem, že je to záležitost, která jej

nemůže postihnout. Po vzniku popsané situace se tak začal pít po dalších informacích k této možnosti, kdy nakonec navštívil občanskou poradnu, kde mu významně pomohli s podáním návrhu na povolení oddlužení. Na základě zde poskytnutých rad si vše potřebné zajistil sám a stejně jako ve všech předchozích případech mu bylo oddlužení povoleno formou splátkového kalendáře.

Tabulka 7 Přehled závazků pana Jindřicha

Označení věřitele	Specifikace závazku dlužníka	Výše dlužné částky (v Kč)
Home Credit, a. s.	půjčka	31.000,-
Home Credit, a. s.	revolvingový úvěr	93.000,-
Komerční banka, a. s.	vyčerpaný kontokorent	40.000,-
Komerční banka, a. s.	úvěr	87.000,-
Provident Financial, s. r. o.	hotovostní půjčka	8.500,-
T-Mobile ČR, a. s.	telekomunikační služby	3.600,-
Celkem		263.100,-

K otázce plnění povinností vyplývajících jeho osobě ze schváleného oddlužení uvedl, že nebude dělat žádné „skrčky“, aby snížil svůj stávající příjem, avšak zároveň připustil, že se bude snažit si vydělat „na černo nějaké další peníze“, aby „nebyl za úplného žebráka“. Na tomto svém přístupu nevidí nic špatného, neboť „insolvenční správci, exekutoři a soudci jsou zadarmo drazí a v jeho případě si na svoje nemalé peníze přijdou bez větších problémů, zatímco na zloděje v řádech miliard nemají.“ Kromě toho vnímá nařízené exekuce jako křivdu, poněvadž se ničemu nevyhýbal a, kdyby o svých závazcích věděl, uhradil by je ještě před nařízením exekuce. Za této situace nevidí, proč by měl žít „celou pětiletku jako nuzák“.

3.5 Diskuze

Z pěti kazuistik vyplývá, že zadlužení v takové míře, že dlužníci nakonec musí požádat o oddlužení, se může týkat různých lidí a mohou mít poměrně různorodé příčiny. Tyto velmi často vyplývají z osobnosti dlužníka, který si chce i za cenu zadlužování udržet

v nejrůznějších životních situacích dosavadní životní standard, na který byl zvyklý. K takovým životním situacím náleží velmi často situace nastávající v důsledku rozvodu manželů či rozchodu partnerů, stejně jako situace, do kterých se jedinci dostávají v důsledku ztráty zaměstnání. Průběh těchto situací je velmi variabilní, o čemž svědčí i životní příběhy pěti výše rozebíraných respondentů, avšak všechny vedou bez adekvátního řešení k jedinému - ke ztrátě schopnosti hradit své závazky, kterou je pro dlužníky nejméně výhodnější řešit prostřednictvím oddlužení.

Všichni respondenti při svých úvahách o svém předlužení dospěli k závěru, že mu bylo možné včas přijatými opatřeními předejít. U části respondentů by stačilo pouze to, že by přehodnotily výdajovou stránku svého rozpočtu a své výdaje na zbytečné statky omezili. V případě pana Jindřicha bylo možné vzniku předlužení předejít tak, že by si zřídil dosílkovou službu u pošty, nebo si včas změnil adresu trvalého pobytu, popřípadě jiným vhodným opatřením, které by zajistilo, že by se k němu dostala korespondence ve věci jeho drobných závazků, které posléze narostly v důsledku probíhajících exekučního řízení. V případě paní Jiřiny bylo možno se situací, kterou nakonec řešila prostřednictvím oddlužení, vyhnout tím, že by včas řešila problémy se svým agresivním přítelem, který se vůči ní dopouštěl domácího násilí a kvůli kterému se neúměrně zadlužila. Zjištění, že včasným přijetím odpovídajících opatření lze předlužení předejít, je optimistickou zprávou pro všechny jedince, kterým potenciálně předlužení může hrozit. V tomto ohledu sehrává nenahraditelnou roli informovanost ohrožených skupin obyvatelstva o této skutečnosti.

Informovanost ohrožených skupin obyvatelstva má svůj velký význam i u jedinců, kteří jsou předlužení. Oddlužení totiž může být povoleno na jejich návrh a tento mohou soudu úspěšně učinit pouze v tom případě, že budou o této eventualitě vědět a potom také tehdy, pokud v souvislosti s návrhem na povolení oddlužení naplní veškeré zákonem stanovené podmínky a předpoklady. Zdrojem informací v tomto směru mohou být hromadné sdělovací prostředky, Internet, různé osvětové materiály, občanské poradny, jedinci, kteří si prošli či procházejí procesem oddlužení či specializované firmy, které se zabývají problematikou oddlužení. Kterýkoliv z těchto informačních zdrojů je z pohledu předluženého dlužníka cenný, pokud povede k povolení jeho oddlužení a tím i k řešení jeho nelehké životní situace.

Poslední výzkumná otázka směřovala ke zjištění, v jaké míře hodlají respondenti – dlužníci, jimž bylo soudem povoleno a schváleno oddlužení – dodržovat a respektovat povinnosti, které jim z tohoto faktu vyplývají. V této otázce bylo zjištěno, že převážná část

z nich tyto podmínky hodlá dodržovat potud, pokud jde o jejich oficiální příjem. Vedle něj mají někteří respondenti v plánu si přivyčelávat neoficiálně další různě veliké částky, čímž de facto poškozují své věřitele, poněvadž o nepřiznané částky se snižuje částka, kterou v rámci procesu oddlužení obdrží. Je ovšem otázkou, jaké nalézt účinné řešení naznačeného problému, poněvadž práce „na černo“ je za uvažované situace výhodná jak z pohledu dlužníka (důvody jsou zmíněny výše), tak i jeho „zaměstnavatele“, který v jeho případě nemusí hradit povinné odvody. Zcela zabránit takovému jednání nelze a již v současnosti existují zákonem aprobované prostředky a způsoby, jak při zjištění tohoto stavu postupovat.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce si kladla za cíl pojednat o problematice zadlužování (příčinách a dopadech) a možnostech jejího řešení, a to s důrazem na problematiku institutu oddlužení. V první kapitole bylo poukázáno na vývoj zadlužování domácností v České republice a na navazující vývoj v oblasti uplatňování institutu oddlužení, který jde se zadlužováním domácností ruku v ruce. Byly zde rozebrány hlavní příčiny zadlužování, které spočívají v osobnostní oblasti zadlužujícího se jedince, v sociální oblasti, v oblasti mikroekonomické a konečně i v oblasti makroekonomické. Z hlediska sociální pedagogiky jsou nejvíce relevantní první dvě uvedené oblasti.

Ve druhé kapitole jsou charakterizovány základní právní aspekty problematiky oddlužení, jak jsou zakotveny v příslušných ustanoveních insolvenčního zákona. Zde obsaženou právní úpravu je možno hodnotit jako krok správným směrem, poněvadž umožňuje řešit životní situaci, do které se dostává v důsledku ekonomické recese stále více našich spoluobčanů. Zároveň je však na základě poznatků zmíněných v této práci formulovat některá doporučení *de lege ferenda*, která by mohla přispět k lepšímu naplnění poslání oddlužení.

V první řadě by bylo vhodné do § 389 insolvenčního zákona doplnit ustanovení, které by výslovně uvádělo, jaká část svých závazků předluženého dlužníka může pocházet z jeho podnikání. Tímto problémem se tak při absenci příslušného ustanovení v zákoně musí ve své rozhodovací činnosti vypořádávat soudy, což nepřispívá právní jistotě a jistotě očekávaného soudního rozhodnutí. Inkorporací příslušného ustanovení, které by řešilo naznačený problém, do insolvenčního zákona, by přispělo k vyšší míře právní jistoty a předvídatelnosti práva.

Zjištění výzkumného šetření, že většina dlužníků, kterým bylo povoleno oddlužení, uvažuje o neoficiálních příjmech, které by si ponechávali po dobu běhu oddlužení pro svoji potřebu, by bylo možno řešit i inspirací v německé právní úpravě oddlužení. Zde má dlužník před povolením oddlužení povinnost pokusit se před zahájením soudního řízení s věřiteli o mimosoudní vyrovnání. Aplikace tohoto institutu má svůj význam z hlediska menší administrativní zátěže soudů, skýtá možnost většího uspokojení věřitelů, než v jaké by byli případně uspokojeni v průběhu oddlužení, a je do jisté míry výhodná i pro samotné dlužníky, kterým při jeho úspěšné realizaci odpadá povinnost hradit odměnu insolvenčnímu správci.

Bakalářskou práci je možné využít pro studijní účely z řad zájemců o danou problematiku. Může se jednat jak o studenty škol příslušného zaměření, tak i o terénní pracovníky, kteří se poměrně často s problematikou, která stojí v centru pozornosti této práce, setkávají při své každodenní činnosti, a konečně se může jednat i o samotné osoby, které se nacházejí v situaci, kdy musí řešit otázky nastolované touto prací. Návrhy de lege ferenda by mohly být inspirací pro zákonodárce k vylepšení stávající právní úpravy institutu oddlužení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura:

Nález Ústavního soudu ze dne 1. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 14/10.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. března 2008, sp. zn. KSPL 29 INS 252/2008, 1 VSPH 3/2008-A.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. prosince 2008, sp. zn. KSUL 70 INS 3940/2008, 1 VSPH 273/2008-A.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008, 29 NSČR 3/2009-A.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. KSBR 40 INS 3720/2008, 2 VSOL 181/2008-A.

Tištěné zdroje:

BERGER, CH., JAUERNIG, O., LENT, F. *Zwangsvollstreckungs- und insolvenzrecht: ein Studienbuch*. 22. vydání. München: C. H. Beck, 2007. XX, 274 s. ISBN 978-3-406-55198-7

BREI, K., BULTMANN, B. *Insolvenzrecht*. 1. vydání. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2008. 446 s. ISBN 978-3-8329-1091-4

DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2009. ISBN 80-254-4207-4

FOERSTE, U. *Insolvenzrecht*. 4. vydání. München: C. H. Beck, 2008. 342 s. ISBN 978-3-406-54235-2

HANOUSKOVÁ, M., KOUBOVÁ, Š., NĚMEČEK, L. *Praktický průvodce návrhem na oddlužení*. České Budějovice: Jihočeské rozvojová o. p. s., 2010. ISBN 978-801-254-8609-5

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-485-4

HUBÁLEK, M., KŘÍSTEK, A., ZAMBOJ, L. *Manuál pro sociální pracovníky v oblasti insolvence*. 1. vydání. Praha: Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, 2011. 108 s. ISBN 978-80-254-9535-3

KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. XXI, 1100 s. ISBN 978-80-7400-320-2

KOZÁK, J., BUDÍN, P., PACHL, L. *Insolvenční právo aneb osobní bankroty začínají*. 1. vydání. Brno: Rašínova vysoká škola, 2008. 298 s. ISBN 978-80-87001-10-3

MARŠÍKOVÁ, J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele: příručka zejména pro neprávnický*. 2., aktualiz. vydání. Praha: Linde, 2011. 440 s. ISBN 978-80-7201-862-8

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X

SCHÖNFELD, J., KISLINGEROVÁ, E. *Insolvence*. Praha: Oeconomica, 2009. 23 s. ISBN 978-80-245-1593-9

SUTTON, G. *Jak se zbavit dluhů: místo dluhů získáte dobrý kredit*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, 2010. ISBN 978-80-7349-129-1

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0

VRBKOVÁ, L. *Už nikdy dlužníkem: Pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-904396-0-3

YIN, R. K. *Case study research: design and methods*. 3. vydání. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2003. 181 s. ISBN 0-7619-2552-X

Elektronické zdroje:

BROŽ, J. Počet návrhů na osobní bankrot loni vzrostl o dvě třetiny [online]. 4. ledna 2012. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <http://ekonomika.idnes.cz/pocet-navrhu-na-osobni-bankrot-loni-vzrostl-o-dve-tretiny-p35-/ekonomika.aspx?c=A120104_1710368_ekonomika_vem>

CCB: Loni bylo v Česku vyhlášeno 2500 bankrotů, o 250 více než předloni [online]. 4. ledna 2010. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://byznys.ihned.cz/osobni-finance/c1-39708450-ccb-loni-bylo-v-cesku-vyhlaseno-2500-bankrotu-o-250-vice-nez-predloni>>

České domácnosti dlužily na konci loňského roku 1,162 biliónu [online]. 31. ledna 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/291876-ceske-domacnosti-dluzily-na-konci-lonskeho-roku-1-162-bilionu.html>>

Českým domácnostem v únoru druhý měsíc po sobě klesly dluhy [online]. 29. března 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/297583-ceskym-domacnostem-v-unoru-druhy-mesic-po-sobe-klesly-dluhy.html>>

Dluhy domácností v lednu klesly, poprvé za 11 let [online]. 28. února 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/294658-dluhy-domacnosti-v-lednu-klesly-poprve-za-11-let.html>>

EPPINGER, A.: Osobní bankrot – lék s vedlejšími účinky? [online]. EPRAVO.CZ. Vydáno: 19.3.2008. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/osobni-bankrot-lek-s-vedlejsimi-ucinky-53709.html>>

Finanční gramotnost. Kvantitativní výzkum – Finanční gramotnost obyvatel ČR. Závěrečná zpráva z exkluzivního výzkumu pro Ministerstvo financí ČR a Českou národní banku [online]. Květen – říjen 2010. [citováno 24. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/EXT_-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf>

Finanční gramotnost. Kvantitativní výzkum pro MF ČR. Závěrečná zpráva z výzkumu [online]. Červenec 2007. [citováno 24. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyzkum_Financni_gramotnost_2007_STEM_pdf.pdf>

HESOVÁ, A. Finanční gramotnost [online]. Nedatováno. [citováno 21. října 2012]. Dostupné z: <<http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>>

Measuring financial literacy: results of the OECD INFE pilot study [online]. 14. května 2012. [citováno 24. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_strategie_financniho_vzdelavani_70329.html>

Měšec.cz: Zadlužení domácností rychle roste, ale zatím nepředstavuje velké riziko [online]. 25. října 2005. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.iinfo.cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/mesec-zadluzeni-domacnosti/>>

POLÁK, M. Osobních bankrotů rok od roku více, nárůst o 89 procent [online]. 4. ledna 2010. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://byznys.ihned.cz/osobni-finance/c1-39708450-ccb-loni-bylo-v-cesku-vyhlaseno-2500-bankrotu-o-250-vice-nez-predloni>>

V roce 2012 bylo vyhlášeno 16 956 osobních bankrotů, firem zbankrotovalo 3 692 [online]. 2. ledna 2013. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <<http://www.investujeme.cz/v-roce-2012-bylo-vyhlaseno-16-956-osobnich-bankrotu-firem-zbankrotovalo-3-692/>>

Výzkumy k finanční gramotnosti [online]. Nedatováno. [citováno 21. října 2012]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_finvzd_vyzkum_gramot.html>

Zadluženost domácností u bankovního sektoru (1993 - září 2012) [online]. 31. října 2010. [citováno 8. dubna 2013]. Dostupné z www: <http://www.financninoviny.cz/os-finance/index_img.php?id=242174>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

aj. a jiné

Sb. Sbírka zákonů

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek 1** Úrokové sazby z nově čerpaných úvěrů domácnostmi v letech 1993 až 2003
- Obrázek 2** Zadluženost domácností u bankovního sektoru od roku 1993 do září 2012
- Obrázek 3** Vývoj počtu osobních bankrotů za období leden 2010 až březen 2012

SEZNAM TABULEK

- Tabulka 1** Míra registrované zaměstnanosti u nás v letech 2001 až 2010 (v %)
- Tabulka 2** Průměrné reálné mzdy v letech 2001 až 2010
- Tabulka 3** Přehled závazků slečny Kláry
- Tabulka 4** Přehled závazků pana Karla
- Tabulka 5** Přehled závazků paní Miroslavy
- Tabulka 6** Přehled závazků paní Jiřiny
- Tabulka 7** Přehled závazků pana Jindřicha